అముద్రితాంధ్రగ్రంథసర్వస్వము, 7.
శ్రీ చెలికాని లచ్చారావుగారు,
(సంపాదకులు.)

సారంగధరచరిత్రము.

చిమంచి తిమ్మకవిప్రణీతము.

శతకముల ప్రథమ సంపుటము

దీని వెల రు **2—8—0** మాత్రమే.

ఈ సంపుటము నందుఁ గల శతకముల పేర్లు.

1	కాళహస్తీశ్వరశతకము	(ధూర్జటికవి)	0—3—0
2	భాస్కరశతకము	(మారదవెంకయ్య)	0—3—0
3	సీతాపతిశతకము	(సాహెబురాణి రామనకవి)	0—3—0
4	శ్రీరామలింగేశ్వరశతకము	(అడిదము సూరకవి)	0—3—0
5	కుక్కుటేశ్వరశతకము	(కూచిమంచితిమ్మకవి)	0—3—0
6	దేవకీనందనశతకము	(వెన్నెలకంటి జన్నయ)	0—3—0
7	కవిచౌడప్పశతకము	(చౌడప్పకవి)	0—2—0
8	నృసింహశతకము	(శేషప్పకవి)	0—3—0
9	ఇందుశతకము	(పుసులూరి సోమరాజామాత్యకవి)	0—4—0
10	నమశ్శివాయశతకము	(చామర్తి శేషగిరికవి)	0—1—0
11	మహిజామనోహరశతకము	(రేమళ్ల రామదాసు)	0—2—0
12	వరాహలక్ష్మీనరసింహశతకము	(గోగులపాటి కూర్మదాసు)	3—0
13	దాశరథీశతకము	(కంచెర్ల గోపకవి)	0—2—0
14	జగన్నాయకశతకము	(వరాహగిరి కొండ్రాజామాత్యుఁడు)	0—2—0
15	ప్రసన్నరాఘవశతకము	(నరసింహకవి)	0—2—0
16	లావణ్యశతకము	(పోలిపెద్ది వేంకటరాయకవి)	0—2—0
17	నారాయణశతకము	(బమ్మెర పోతరాజు)	0—3—0
18	ఆంజనేయశతకము	(చల్లాకోటయ్యకవి)	0—3—0
19	ప్రసన్నాంజనేయశతకము	(చిత్తూరివరకవి నారసింహుఁడు)	0—4—0
20	సచ్చిదానందరామశతకము	(మండలేముల వెంకయార్యుఁడు)	0—1—0

వలయువారు:—కార్యదర్శి.
చిత్రాడ;
పిఠాపురంపోస్టు, గోదావరిజిల్లా.

అముద్రితాంధ్రగ్రంథసర్వస్వము, 7.

సారంగధరచరిత్రము.

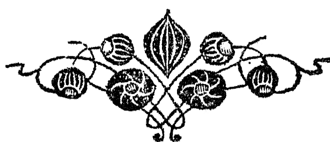
ఇయ్యది

కూచిమంచి తిమ్మకవివర్యునిచే

రచియింపఁబడి

శ్రీ చెలికాని లచ్చారావుగారిచే

సంపాదింపఁబడినది.

చిత్రాడ:

శ్రీ రామవిలాసముద్రాక్షరశాల నుద్రితము.

1921.

[చందాదారులకు రు. 0—8—0] [ఇతరులకు రు. 0—12—0.

ఆ చేమకూర అప్పన్న గ్రంథము ననుసరించి వ్రాసితిననెను. ఈ యప్పన వేంకటకవికి మారుపేరో, లేక యతఁడు మఱియొక సారంగధరచరిత్రము వ్రాసెనో పరిశీలింపవలసి యున్నది.

(3) రెండవ ద్విపద పరశురామకృతము కావలెను. గ్రంథము సరిగ లేదు. ద్విపదకావ్యకర్తల కాలము సరిగ దెలియదు. మూఁడవ రెండవ ద్విపద లొకటియా రెండా విచార్యము.

ఈతిమ్మకవి ఆరువేలనియోగిబ్రాహ్మణుఁడు. కౌండిన్యగోత్రుఁడు. బయ్యనామాత్యుని ప్రపౌత్రుఁడు, తిమ్మయ్య పౌత్రుఁడు, గంగనమంత్రి పుత్రుఁడు. తల్లి లక్ష్మమ్మ. సింగన్న, జగ్గన్న, సూరన్నాదు లీతని సహోదరులు. ఈతఁడు గోదావరిమండలములో పీఠికాపురసంస్థానమునం దుండు కందరాడగ్రామ కరణము. ఈతని కాలములో నాంగ్లేయులకును పరాసులకును తఱచు యుద్ధములు జరుగుచుండుటయు, నా గ్రామసమీపముననుండియే సేనలు తఱచు రాకపోకలు జరుగుచుండుటచేతను, వారలకు మార్గసౌకర్యాదులు చేయుటయు నా సేనలు దాడులకు వెఱచియు యీతఁడా గ్రామమును వదలి చంద్రంపాలెము వాసస్థలముగా నేర్పఱచుకొనియున్నట్లు నిప్పటికిని చంద్రంపాలెములోనున్న నాతని వంశజులు చెప్పుచున్నారు. మున్ను కవియున్న కందరాడపద్ద నివేశనస్థలము పాడుదిబ్బగా చూపఁబడుచున్నది. ఈగ్రామము పెద్దాపుర పీఠికాపుర మార్గమున ఫకీర్దీపపాలెముపద్ద చూడనగును. "ఈయన గ్రంథంబులు చేయ నారంభించిన కాలమునందు పీఠికాపురసంస్థానమున రావు మాధవరాయన్నృపతి ప్రభువుగానుండెను." అని రావుబహద్దరు కం॥ వీ॥ పంతులుగారు వ్రాసియుండిరి. ఈయన యభిప్రాయప్రకార మన్నదమ్ము లైన మాధవరావు, నీలాద్రిరావులలో నీమాధవరావుని ప్రభువుగాఁ దలంచియుండిరి. ఇందులకు రుక్మిణీపరిణయ, రసికజనమనోభిరామాదులనుండి యుదాహరణములు చూపిరి. ఈయన వారి నప్పటిప్రభువులుగా భ్రమపడి చూపియుండిరి. ఈయనకాలమునాఁటి పెదమాధవరావు మాత్రమే పట్టప్రభువై యుండెను. ఈయన చూపిన చినమాధవరావుమాత్రము ప్రభువుకాడు. కవి యించుమించుగా డెబ్బదిసంవత్సరములు జీవించియున్నట్లును 1757 సం॥లో మృతినొందినట్లును కం॥ వీ॥ గారు చెప్పుచున్నారు.| అప్పటికి మాధవరావుగారును నీలాద్రిరావుగారును వీరుభయులును రాజులు కారు. ఈతనికి 'కవిసార్వభౌమ' బిరుదు నొసంగినయాతఁడు పెదమాధవరావుగారే యైయుండు. ఈతఁడే వక్కలంక వీరభద్రకవివద్ద వాసవదత్తాపరిణయంబుఁ గృతినొందెను. ఈకవు లిరువురు సమకాలికులై ట్లును దేఁదులూరి లింగనారాధ్యుని శిష్యు లైనట్లును చరిత్రాత్మకంబు.

మఱియు నీకవి కం॥ వీ॥ గారి కవులచరిత్రము ప్రకారము 1687 నుండి 1757 సం॥ వరకు నున్నట్లు సూచింపఁబడినది. ఈకాలములో రాజ్యపాలనకువచ్చినవారు పెదమాధవరావు, నరసింగరావు, వేంకట్రావు, జనార్దనరావు, వేంకటకృష్ణారావుగారు యుండినట్లు నీకవియనంతరము చిన్నమాధవరావు పాలకులైయుండినట్లు పీఠికాపురసంస్థానచరిత్ర చెప్పుచున్నది. మఱి పెద్దాపురసంస్థానచరిత్రయందుఁగూడ వీరు క్రీ॥ శ॥ 1759 వఱకు పరిపాలించినట్లును మహమ్మదీయులనుండి 1755 వరకు పరిపాలించునట్లును 1750 వఱకును వీరికి కొన్ని శాసనములు పుట్టినట్లును చెప్పఁబడుచున్నది. కనుక నీలాద్రి మాధవరావులు ప్రభువులుగాఁ గవి చెప్పినప్పటికిని కవి పట్టప్రభువులని యుద్దేశము కాదు. కవియే సారంగధరచరిత్రము నందు నీలాద్రి మాధవరాయలఁ బేర్కొనక "రావు వేంకటకృష్ణరాయవిశ్వంభరారావల..." యని పేరుకొనియున్నాఁడు. కం॥ వీ॥ గారు యీసారంగధరచరిత్రను జూడలేదని వ్రాసికొని యున్నారు. పిఠాపురసంస్థానచరిత్రను చూడ నందున నట్లు వ్రాసియుందురు. అప్పుడు సాధారణముగా పెద్దకుమారుఁడు ప్రభువై రాజ్యమేలుచున్నప్పటికి నాయన సోదరులుకూడ రాజులుగానే గణింపఁబడుచుండిరి. ఇట్లే బొబ్బిలిసంస్థానంబున ప్రభువుగాని శ్రీ రాజా జనార్దన రంగారాయణింగారు తమరు ప్రభువుగా మిత్రవిందాపరిణయమున వ్రాసికొనినారు. బొబ్బిలిసంస్థానచరిత్రమునం దీయన ప్రభువుగాఁ గానఁబడమిం జేసి సంశయనివారణార్థమై బొబ్బిలి మహారాజావారికి యుత్తరం బొండు వ్రాసియుంటిని. అందుపై శ్రీమహారాజావారు "ప్రభువుల యన్నదమ్ములందఱు పూర్వకాలమున ప్రభువులుగానే గౌరవింపఁబడుచుండిరి." అని (26-11-1920) జవాబు వ్రాయించిరి గాన కవి నీలాద్రి మాధవరావులు పట్టరాజులు కానప్పటికి నాచారములనుబట్టి ప్రభువులుగా లిఖించియుండెను. ఈకవికాలములోనే 5 గురు ప్రభువులు పరిపాలకులైరి. ఈప్రభువులు 80 సంవత్సరములలోనే పరిపాలించి రాజ్యపాలనంబులొనర్చి కీర్తిశేషులైరి.

వీర లింత యచిరకాలంబులోనే మరణించుట ప్రజల దురదృష్టవంతులు. అచ్చతెలుఁగున నిరోష్ఠ్యనియమమునకు దారితీసినవారిలో నీకవియే ప్రథముఁడు. లక్షణసారసంగ్రహమునఁ బూర్వలక్షణగ్రంథంబులో లేని నూతనవిషయంబును జేర్చి వ్రాసియున్నాఁడు. ఈసారంగధరచరిత్రమును శంకరునకు కృతియిచ్చెను. ఇందుఁ జిత్రాంగిని వేశ్యగా వ్యక్తీకరించియున్నాఁడు. ఈగ్రంథమందలి కథ శృంగారాదుల యనుప్రవేశము గలిగి కరుణారసప్రధానమై రమ్యతరమై స్వాదుసూక్తిశోభితంబై యొప్పుచున్నది. ఈతనికవిత్వము మిగుల రసవంతంబనుటకు సుప్రసిద్ధుండగు ఏనుఁగు లక్ష్మణకవి

"హాటకగర్భవధూలీ । లాటనచలితాంఘ్రినూపు ♦ రారావ శ్రీ
పాటచ్చరములు తేనియ । తేటలు మాకూచిమంచి ♦ తిమ్మయ మాటల్."

అని శ్లాఘించినట్లును, ప్రసిద్ధంబు. మఱియు జాహ్నవీమాహాత్మ్యంబునందు

గీ. వర్తమానకవీశ్వర ♦ వరునిఁ గూర్చి, మంచి తిమ్మకవీంద్రుని ♦ మదిఁ దలంతు"

అని గౌరవంబుగఁ జేర్కొనియుండె. "బహుళగ్రంథములను రచియించిన వాఁడు ఇన్నిగ్రంథములను సలక్షణమైన మృదుమధురపాకమున రచియించినకవి యాధునికులలో మఱియెవ్వఁడును లేఁడు." అని రా॥ క॥ వీ॥ గారు వ్రాసియుండిరి. స్త్రీవర్ణనాదుల రసవంతముగా వర్ణించిన రసికజనమనోభిరామమును రచియించిన కొంతకాలమునకు కవి రాజమార్గమునఁ బోవుచుండఁగా నాగ్రంథమును చదివి యందలి రసికత్వంబున కానందించిన వేశ్య యీతని మెచ్చి వలచి కౌఁగిలించికొనినట్లును, అంత నీతఁడు పెడమొగంబువైచి విదలించుకొని పోవుచుండ, అందుపైన నామె 'నీ కట్లు చెల్లునా' యని

చ. "చతురులలోన నెంతయును ♦ జాణవటంచును నేను గౌఁగలిం
చితి నిటు మారుమోమిడఁగఁ ♦ జెల్లునె యో రసికాగ్రగణ్య"

అని యాశుకవిత్వమున నడుగగా, తిరుగ నాతఁడు

"యయి ! ద్భుతమగునట్టి బంగరవు ♦ బొంగరవుం గవఁబోలు నీకుచ
ద్వితయము అమ్మనాటి యాల ♦ వీపున దూలెనటంచుఁ జూచితిన్."

అని పద్యము పూరించి జనెనని కథ యొకటి వ్యాపించియున్నది. ఏది యెట్లున్నను వీనినిబట్టి యీతనికవిత్వము రసవంతంబనియు తేలుచున్నది. గ్రంథవిస్తరభీతిచే నీతనిచరిత్ర యింతటితో క్లుప్తంబుగా ముగించితి.

ఈసారంగధరచరిత్రమును రాయవరము సూచిమంచి చిట్టెన్నగారినుండి యొకప్రతియు, కగప చాగంటి సుబ్బారాయుడుగారినుండి యొకప్రతియు, తణుకుతాలూకా కావలిగ్రామమునుండొకప్రతియు సంపాదించితిమి. చెదలుపట్టి పోయినపదంబుల పూరించక కుండలీకరణములలో నుంచి ముద్రించితిమి. కవపురణంగారి మిద్దెపై పెండలపుదుంపలగంపలమధ్యలో వెదకగా చెదలుపట్టిన చివరాశ్వాసములతో గూడిన ప్రతి దొరికినది. ఏనుగు లక్ష్మణకవి నాశవృక్షంబును అచ్చటనే దొరికినది. ఈగ్రంథములను లోభులై మూలను ముక్కుపెట్టి పారవేసి పాపమున కొడిగట్టుకొను మూర్ఖులవలెఁ గాక స్వార్థత్యాగబుద్ధితో మాకొసంగిన యీపై మహనీయులకు మా కృతజ్ఞతావందనము లర్పించుచున్నారము.

ఇట్లు, సంపాదకుఁడు, —

చిత్రాడ,
4—10—21.

చెలికాని లచ్చారావు.

శ్రీ రస్తు.

సారంగధర చరిత్రము.

ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీకర గుణసార శిరశుభాకార, నాకధునీజూర నవసుకుమార
శరనిధితూణీర చంద్రకోటీర, పరిచితామర వారభంజితమార
ద్విరదదైత్యవిదార దివమందార, గిరితనూజాధార, కృత్తినిశార
ధృతకురంగకిశోర త్రిపురసంహార, తతగరళాహార దండితక్రూర
మునిమనోబ్జవిహార సునితకుబేర, ఘనభోగికేయూర కలితాస్థిహార
విజితశాత్రవవీర వేదమంజీర, రజతశైలాగార రమ్యప్రచార
జగదవనాధార సదమలాచార, నిగమాంతసంచార నిశితకుఠార
భువనైకశృంగార పుణ్యవిచార, వివిధసంగరశూర వృజినాపహార
మృదుతరవ్యాహార మృత్యువిదూర, విదితకృపాపూర విశ్వవికార
వినిభృతాఖిలభార విలసత్ప్రకార, వినయవిద్యాంకూర వీరావతార
హీరతారాపటీర హిమఘనసార, శారదాంబుదహార చారుశరీర
చిరయశోలంకార సింధుగభీర, సురుతగోదార కుక్కుటలింగధీర
యని యిష్టదేవతాప్రార్థనఁ జేసి, ఘనులఁ బురాతనకవుల భజించి
వనరుహాసనురాణి వాణినిఁ గొలిచి, తనరు నేనికిమోము దైవంబు నెంచి
యలఘుతేజోనిధి యగుదెందులూర, కులు లింగనారాధ్యగురుని నుతించి
తలఁపున సారంగధరచరిత్రంబు, తెలుఁగున ద్విపదగాఁ దివిరియొనర్పఁ
బూని యే నిక్కావ్యమున కేర్పఁ దధిపు, డౌనకోయని మది నరయుచున్నంత.
శ్రీనగజాసమంచితకుచాలిప్త, మానితసారంగ మదఘనసార
సాంకవాగరుగంధసారకాశ్మీర, పంకసంకలితశుంభద్భుజాంతరుఁడు
దినకరశతకోటి దేదీప్యమాన, ఘనఘణామణిమయూఖభ్రాజమాన
పవమానభుక్కులపరివృఢోద్దాన, వివిధవిభూషణావ్రాతలసన్మూర్తి
యశ్రాంతముకుటీకృతామృతాంశుపరి, భాశ్రీజికా ప్రసదనమౌళినిత
పటుజటాజూటాగ్రభాగ భాగ్దీశ్య, తటినీజలాంతరోత్పలకైరవుండు

కుంద చందన హార గోక్షీర హీర, మందార సురసరిన్మల్లికా సార
కాకోదరాధీశ కాశ కైలాస, రాకేందునీకాశ రమ్యవిగ్రహుఁడు
డమరు త్రిశూల ఖడ్గ కపాల పరశు, కమల ఖట్వాంగ రంగత్కరాంబుజుఁడు
పాకజిన్మణివిభాభాసురాభీల, కాకోలయుగ్గాల కలితకంఠుఁడు
దుర్నివ వేదండ దోషాచరేంద్ర, చర్మకౌశేయ కాంచత్కటీరుఁడు
ప్రసవబాణాసన ప్రవిమలగాత్ర, భసితాంగరాగవిభావిభాసితుఁడు
సదమలదరహాస చంద్రికోల్లసిత, వదనామృతాంశుబింబ ప్రభాన్వితుఁడు
సముదగ్రకైలాసశైలోపమాన, రమణీయ భద్రోక్షరాజవాహనుఁడు
నందీశగుహ గజాననముఖ ప్రమథ, బృంద బృందారకబృంద సేవితుఁడు
భక్తరక్షణకళా పారాయణుండు, భుక్తిముక్తిప్రదామృతచరిత్రుండు
వరదుఁడు రజతపర్వతనికేతనుఁడు, కరుణాపయోధి శంకరుఁ డొకనాఁడు
గురుతరకౌండిన్యగోత్ర పావనుని, వరకూచిమంచి సద్వంశసంభవుని
గంగనమంత్రిశేఖరునకు నుత్త, మాంగన యగు లచ్చమాంబకు సుతుని
శివపదాంభోజాత సేవానిరూఢ, కవితామహారాజ్య ఘనధురంధరుని
సకలలక్షణలక్ష్యసాహిత్యవిదుని, సకలంక గానవిద్యావిశారదుని
రావు వేంకటకృష్ణరాయ విశ్వంభ, రావర పరగుప్త రాజమహేంద్ర
వరదేశభాగ భాస్వద్దివ్య పీఠ, పురమహారాజ్య విభూషాయమాన
పావన కంద్రాపట్టణాధిపుని, శైవకళారహస్యజ్ఞాననిధిని
ఘనులు మెచ్చఁగ ననేక ప్రబంధంబు, లొనరించి విఖ్యాతి నొందిన ఘనుని
తిమ్మసత్కవినామధేయుని నన్ను, నెమ్మది గృపఁజూచి నీవొనరింపఁ
దలఁచిన సారంగధరచరిత్రంబు, వలనుగాఁ గృతిసేయవలయు మాకనుచుఁ
గలలోన బొడకట్టి కడలేని శ్రీమ, గులుక నానతియొసంగుటయు నయ్యఖిల
భువనైకనాయకుఁ బొడలేదు వేడ్క, నవిరళగతిఁ గృతికధిపతిఁ జేసి
సవ్యనైఖరి దేనొనర్చు నీదివ్య, కావ్యంబునకుఁ గథాక్రమ మెట్టిదనిన.
అవనిపై భోగమోక్షాకరం బగుచు, దివిజేంద్రనగరి నెంతే నగఁజాలి
కొత్తళంబులఁబు కోటలలంబు, కత్తలానులకొప్పు గజములయొప్పు
కేతనంబులసంచు గీములమించు, నాతిమిన్నలసౌరు నగరులతీరు
పసిఁడిమేడలచెల్వు పరిఘలనల్వు, కుసుమవాటులసొంపు కొలఁకులపెంపు
చప్పరంబులవిప్పు జగిలలయొప్పు, కప్పురంబులతావి గాణాలఠీవి
యాపణంబులపెన్మ యనుఁగులకొమ్మ, గోపురంబులయందు గోడలరంగు

ప్రమదమిన్ వేల్పుల పెల్లు భోజగులముగ్రిళ్లు, పడకటిళ్ల హొరంగు పనుల మెఱుంగు
రాచమొత్తము టెక్కు రాణువముమక్కు, గోచయంబుల దిండు శోభనట్ల మెండు
రంగవల్లుల గచ్చు రసికుల హెచ్చు, రంగస్థలుల పట్టు గచ్చుల మట్టు
మణికదంబముకల్మి మాన్యుల బల్మి, గణికల హోడి తెంకల నెగవాడి
వనముల సొంపు దేవళముల మంపు, పెనువజీరుల నేటు పెగ్గిడల నీటు
కాపు గేస్తుల బోజు గడితల తేజు, భూసవాసన మేలు తోడవుల కీలు
గలిగి లోకాతీతసరము జెన్నొందె, తిలకింప గౌతమీతీరదేశమున.
సేతుకాశీముఖక్షేత్రంబు లట్లు, భూతలఖ్యాతిచేఁ బొదలుచుఁ గోటి
లింగతీర్థస్నానలీలలఁ బొంపె, సంగి మార్కండేయ శంభుపదాబ్జ
పూజావిధిప్రాప్తి పొసఁగ నెసంగు, రాజమహేంద్రనగరంబు నుతికిన్.
ఆపురము పాలించు నయమున వేల్పు, టాపీఠి లనికంచు నర్థులు నొగడ
రూపనిర్జితపుష్పగోపుఁడ శేష, భూపసభాఖ్యాతి పుణ్యకీర్తనుఁడు
రాజశేఖర పాదరాజీవయుగళ, పూజాపుణ్యాంబ భూరివైభవుఁడు
నిరతమహోద్దండ నిజభుజదండ, పరిచితకోదండ పరిముక్తచండ
కాండవినిర్జితోత్కటపరిపంథి, మండలేశ్వరచమూమండలోన్మథనుఁడు
ధైర్యపరాభూత తపనీయశిఖరి, శౌర్యగంభీరతా చాతుర్యశాలి
మాననీయుఁడు సదా మధురభాషణుఁడు, దీనదరిద్రతాతిమిర భాస్కరుఁడు
వివిధసంగరకళావిదుఁడు సమస్త, కవిజనచాతకోత్కరఘననాఘనము
నలహరిశ్చంద్రాది నానానరేంద్ర, తులిత మహాదాన దాక్షిణ్యాన్వితుఁడు
సకల వసుంధరాజన నవోద్యాన, నికరవసంతుఁడు నిరవద్యతేజుండు
దరశరశరదభ్రతారారాశితాభ్ర, హారహారహీరనీహారాభయశుఁడు
వరపాండవాన్వయవర్ధనుం డమల, తరమూర్తి విష్ణువర్ధనసమాహ్వయుఁడు
రాజరాజ నిలింపరాజవైభవుఁడు, రాజరాజనరేంద్రరాజన్యవరుఁడు
అతనిపట్టపురాణి యలికుంతలవేణి, పతిహితశుభవాణి పరమకల్యాణి
వితరణగుణ మహావిద్యామతల్లి, సతతయాచకబంధు జనకల్పవల్లి
పాలితాఖిలభూసుపర్వకుటుంబ, శైలజా చరణాంబుజద్వయాలంబ
సదమల కారుణ్యసహితాంతరంగ, విదితయశోజగద్వినుతసత్సంగ
పావనతాగంగ భాగ్యపౌలోమి, కేవల సౌభాగ్య గిరివరపుత్త్రి
వరరూపరతి సారవాక్యవాగ్రమణి, నిరుపమసామ్రాజ్యనిరత తనయ
వితతక్షమాగుణ విపులావధూటి, యతిసాధ్వరత్నాంగి యలరొందుచుండు

నారీతరయుం డనినారీతరయుండును, సారసహిత విభాసారస హితుండు
ప్రత్యర్థి దానశుంభత్ప్రవీణుండు, ప్రత్యర్థి నాశశుంభత్ప్రవీణుండు
గానలోలుండు దయాకలితమానసుండు, మానవతీజన మకరకేతనుండు
కదనభీకరుండు శృంగారవారాశి, విదితచతుష్షష్టి విద్యావిదుండు
ధారుణీతలధురంధరతాభిగుప్త, సారంగధరుండు రాజత్కాంతివిజిత
సారంగధరుండు పూజావిధోల్లసిత, సారంగధరుం డైన సారంగధరుండు.
ఆరాచపట్టి సోయగము దైవారు మేరమీరిన వేడ్కమెయి నొకనాఁడు
జనకుండు వేటకుం జనియున్న వేళఁ, దనతోడి రాజనందనులును దాను
పారువంబులఁబట్టి పందెంబు లైని, తారాపథమునకు దమి నెగవిడువ
రాజసూనుని పావురము వారి నెల్ల, రాజసంబున మీరి రయము దీపింప
చుక్కలల్లాడ్చి తూరికడంక మెఱయ, దక్కక రెక్కలదాఁకి నెగసి
పేరెముల్ వారుచుం బెక్కుచందములఁ, గేరుచు సుడిగొని కేళ్లుదాటుచును
చూడఁజూడఁగఁ దద్దసూక్ష్మరూపమున, నొదక గాద్భున కుద్ధవై పఱచి
అమరాపగాసైకతాగ్రభాగములఁ, గొమరారు రాయంచకొదమ యనంగ
గగనకేశుని శిరోగ్రం బెక్కజూచు, తొగలసంగడికాని కూనియ యనంగ
ననిమిషద్విరదంబు హస్తంబులోనఁ, బొనరారు నెలిదమ్మిపూమొగ్గ యనఁగఁ
దనకులస్వామి యై దనరెడునరుణుఁ, గొనబారుతమిఁ గనుంగొన బారుకరణి
మినుమినుక్కుమటంచు మిగుల దవ్వేగి, కనఁబడరాకున్న గలఁగి యందఱును
తలలెత్తిజూచుచుం దత్తరింపుచును, గిలకిలనవ్వుచుం గేకలీడుచును
చప్పట్లు జఱచుచు సద్దుసేయుచును, కప్పలువేర్వయక రేసిచూచుచును
కలరవంబదె పోయెఁగదయంచు వేడు, కలరవంబోసంగు సంగడికాండ్రఁజూచి
చిరునవ్వు మోముసఁ జిగురొత్త దాని, మఱలింతునని రాకొమరుండు నైళంబ
పెంపెంపుపిట్టనుదెచ్చి పెడగరుల్ పట్టి, వింటికెత్తుచుం గేకవేసి పిల్చుటయు
బిరబిర నజ్జగబిరుదుపావురము, మఱలివచ్చుచునుండె మఱి యంతలోన
ధాత్రీశ్వరుని భోగతరుణి యై దనరు, చిత్రాంగి మేలిపసిండి సోయగపు
మేడపైఁ గ్రీడల మెలఁగుచునుండి, యీడుమీఱిన యాఖగేంద్రోత్తమంబుఁ
గనుఁగొని ముద్దుచిల్కనుగొని చేత, నునిచి దానికిఁజూపి యొయ్యారఁ బిలచె
పిలిచిన నదితన పెంటిగాఁదలఁచి, చెలఁగి సాగ్యమువచ్చి చిలుకపై వ్రాలె
వ్రాలిన మెల్లన వ్రాల్పటి దానిఁ, గేలగీలించి కోర్కులు వెల్లివిరియ
మేన దిగ్గనదిగ్గి మితియుకరాయ, వేడుక నడిగొంపువెంఁడుబుఁ దాను

కడువింతహొయల జొక్కటమై నెలుంగు, పడకటింటికి దోయిప్రిపడక రమెతెంచి
సాహ్యంబు నొకచోట పదిలంబు చేసి, పన్నిడుకొనెకల్ పండిపో మిగులఁ
జక్కనివాఁడైన సారంగధరుఁడు, చిక్కెఁబో నేడు నాచేతనటంచు
విఱ్ఱుచుఁ జొక్కుచు విఱ్ఱవీగుచును మిక్కిలి తమకంబు మేకొనఁ గొత్త
సింగారమూని కెంజివురువిల్కాని, బంగరుబొమ్మనా భాసిలుచుండె.
అంతరాకొమరుఁ డట్లాప్రుల్లు జనుట, కెంతయు వగచి చేయుంది నెమ్మొగము
వెలవెలఁబార నివ్వెఱపడి దెసలు. గలయవీక్షింపుచుఁ గళవళమొదవ,
మొనసి నాబంగరు ముద్దుసామ్రాగము, నెనలేనికడఁకనే నేఁడేల చేనదలి
యనిచితి ననిచిన నవమోల దప్పు. చనెఁ జనుఁగాకేమి నయ్యాన మఱలి
చేతికిరాక యాచిత్తాగ్రింగిమెడ, కాతతిగతి నేటికట తేలిపోయె
పోయిన మఱల గొబ్బున దానిదెచ్చి, యీమొదమాన్పవా కన్పరు గలదు
ప్రేమనుఁబెంచిన నేఁబుపెట్టు బోవుటకు, నేమి సేయుదు కర్గ మెయ్యది యింక
చెల్లంబో కటకటా శివుఁ డిపుడట్టి, దల్లకంబేల డెందమునకుఁ గూర్చ
నయమెన్న రాచలోనగరున కొఱల, భయమూన వేకెత బనుపంబొసంగు
కావున నేనె యక్కలికిఁ బ్రార్థించి, వేవేగఁ గొనితెత్తు విహగోత్తమంబు
నని చనఁ జంకించు నదను సుమంతుఁ, డను మంత్రినందనుం డైనసుబుద్ధి
యారాచపట్టికి నష్టంబుమాని, కూరిమి మెఱయఁ గన్గొని యిట్లు లనియె.
కటకట నృపపుత్రి కర్జంబెఱుంగ, కిటుపలెఁ బోవనూహించుట దగనె
మిగులమన్ననఁ జేసి మీరు పెంచుటకు, తగిలి మేల్పనిఁగూర్ప ధర్మంబు మాకు
రాజానఁ లేనిచో రాచనగళ్ల, నోజమాలి చరింప నుచితంబె నకు
దొరసాను లెపకుఁ బోదురె యువజనులు, నరనాథపట్టి ముమ్మనికలు మాను
చక్కఁదనంబున జాణతనంబు, నెక్కువశీవియు నెలజవ్వనంబు
గలిగిన జగవన్నెకాడవు నీవు, దలఁప నమ్ముద్దుకెందలిరుఁబోఁడియును
చక్కఁదనంబును జాణతనంబు, నెక్కువ శీలయు నెలజవ్వనంబుఁ
గలిగిన దొంటినై గనుఁగొన్న వేళ, తలఁపు లెట్లుండునో తర్కింపఁబోల
దేకాంతవేళల నేకాంత మైన, భూకాంత చక్కనిపురుషుఁ దబ్బినను
పడరాని నెతలచే పైఁబడుఁగాక, విడువనేర్చునె సట్టి నేటీఁడి యగుచు
విరిబోండ్ల డెందముల్ వివరించి తెలియ, హరిహరాదులకు శక్యముగానుసుమ్ము
ఘనము జూచిన వధూననము గన్గొన్న, మనసునాగదె యెట్టి మానుల కైన
నలపరాశరకౌశికాదులు చెలుల, వలఁదికల్గఁగ నెంత వారలు నరులు

వలపు వచ్చిన వారిహాసములు నున్న, వలఁచు నమ్మికె యిల్లు తాల్చి హృత్కక్కు-
కోప మెక్కున దూషణము కొఱంత, చాపల్య మధికంబు సత్యంబు తీలు
పలుమరు తలఁగుట్టి బాసఁజేసినను, తలియఁబోడుల నమ్మఁదగదు కుమార
జోటుల వెతలువారి చురుకుఁజూపులను, బోటిమాటలు వలయుబ్బుగుప్పు మాపులను
సుదతుల జిలిబిలి సొలపుఁబాటలను, సుదతుల సుంపెంపు ముద్దుమాటలను
వనబోండ్ల చిన్నారినగవు జిన్నెలను, వనితల కొత్తజవ్వనపు వన్నెలను
నింతుల గుబ్బ సోయగంబుల సొగసులను, దంతిగామినుల నిద్దపుసొంపులను
మొలతల గడితంపు మిఱుఁగుఁగొప్పులను, నెలఁతల నాడెంపు వింతయొప్పులను
రమణీమణుల నిగారంపు చెక్కులను, కమలలోచనల యక్కజపు చెక్కులను
పడఁతుల మోముదామరల తేటలను, పడఁతిమిన్నల వేడబంపుఁటాటలను
వలవనుండుము కాదే వరతలై నహహా, కలికి పైఁబడి తద్ద గారగించు నిన్ను
గాపున్న నెపమైన కల్లలుగాచ్చి, కానుజేయుము రాజుగారితోఁ జెప్పి
యెఱింగియెఱుంగక యెట్టులుండు లేని, కరటిరాజు చేల కాంచెదవయ్యా
నీవు నెమ్మనితో నిలిచితివేని, పావురాయలు లక్ష పదివేలు గలవు
తలయున్న మణిమయోత్కృష్టకిరీటంబు, గల వెన్నియైన నిక్కంబులగుటఁ
బోవవలదటంచు బోధవిదఁ గినిసి, భూవరసుతుఁ డాసుబుద్ధి కిట్లనియె.
అపనవు మేలు మే లహహా నీబుద్ధి, వివరించిచూచిన వింతలై తోచె
నగమగలేక నెయ్యమున మాతోడఁ, బెరుఁగుచుండుటఁజేసి భీతివోవిడిచి
వీనుల కీటలై వినదింపుగాని, కానిమాటలు బల్కఁగాఁ జాగితివిపుడు
నీతిమార్గములెల్ల నేర్తు నటంచుఁ, బాతకంబులు బల్కఁబాడియే నీకు
కొంక కెందును దల్లికొడుకుల సంధు, అంకురులగట్టు బల్ రాగిలు గలరె
యనయమాతల్లి రత్నాంగి యొక్క తెయు, నుపుణ్య చిత్రాంగి యొక తెయె తెలియ
పాయఁడవగుట నాపక నెరపేవె, తూరియూడెద విట్లు దోసంబు గాదె
పరమపతివ్రతాభరణ మత్తరుణి, పరుని నెవ్విధమునఁ బైకొనఁగోరు
కోరఁబో నను దనకొడుకని చూడ, పేరీతిఁ గవయుట కిచ్చలోఁ దలఁచు
తలఁచినఁ బరవనితాసహోదరత, నెనయునే నప్పని కెట్లు లియ్యకొందు
కొనకున్న సతి పట్టికొండెంబు లేల, జనవల్లభునకు కొంచక చెప్పఁజూచు
చూచిన నమ్మహీశుఁడు కల్ల నిజము, లేచందమున నిర్ణయింపక నుండు
నుండిన మది దనయుండని యనక, దండగంబున నీ యేతోఁ బద దండించు
దండించుగాకేమి దైవయోగం బె, టుండిన దోలఁగఁజేయుట కేరితరము

తరముగాదింకని దబ్బరల్ మాను, మురిపెంద నిటలాక్షు సర్వాంగంబు
ప్రాణపదంబైన పసిఁడి సార్వంబు, నేనేమిటికిఁ దేక నిపుడూరకుందు
నని మానసోత్తంసు నక్కుమారకునిఁ, గని మంత్రిసూనుండు క్రమ్మఱఁ బలికె
వినుము కుమార నావిన్నపం బిపుడు, నెనరువో నాడక నీకు హితంబె
చెప్పెదఁగాని వంచించుట గాదు, తప్పదు నామాట తథ్యంబు సుమ్ము
నలువ లోకములోని నలువెల్లఁ గూర్చి, చెలువార నమ్ముద్దుచెలువ నొనర్చె
దానిజగారంగు దానిహొరంగు, దానికన్నులతీరు దానికౌన్సొంపు
దానిక్రొమ్ముడిపిప్పు దానిమెయిమెప్పు, దానిగుబ్బలహెచ్చు దానివేల్పచ్చు
దానిచెక్కులటెక్కు దానిబల్మొక్కు, దానిమోముమెఱుంగు దానితెరంగు
నర సుర గరుడ కిన్నర యక్ష భుజంగ, హరిమధ్యలకునైన నబ్బదు సుమ్ము
కదలేనియొరపు నిల్కడఁగన్న మెరపు, పడఁతులమిన్న యబ్బురపుఁబొన్న
పసిఁడిసలాక కప్రపుటంటిమోక, కుసుమబాణుకటారి కులుకుమిటారి
మొలకవెన్నెలతేట ముద్దుమూట కులుకువజ్రపుబొమ్మ కలువపూరెమ్మ
వలపులదీవి గోవజవాదికోవి, బలుముత్తియపుగోవ పగడఁపుదీవ
చిత్తజువిరిముల్కి చిలుకలకొల్కి, క్రొత్తకస్తురిలప్ప గొనఁబులకుప్ప
వలుదగొజ్జఁగిబంతి వన్నెలదొంతి, తళుకుటద్దపుడాలు తలఁగని మేలు
నెరతనంబులప్రోవు నీటులతావు, కొరలు తేనియబావి గుజ్జులేమావి
యాయన్నుమిన్నసోయగముఁ గన్గొన్న, మాయురె సురలైన మరులుగొండ్రన్న
కలికి వేనలి కెనగాక మొగిళ్లు, వెలవెలబారుచు విడిమలల్ పట్టె
ముద్దియనిద్దంపు ముద్దునెమ్మొగము, నుద్దివోలక మచ్చయూనె జాబిల్లి
ననబోడి బొమలయందముఁ గనలేక, తునియలై మరువిల్లు తూలి నడంగె
కలికి బేడిస లింతికన్నులు జూచి, కలఁగి రెప్పలుమోడ్పఁ గానక యుండె
నాళీకదళనేత్రి నాసకునోడి, వీలి సంపఁగిమొగ్గ విప్పవోడంగె
తోపకంటి చెక్కులతోఁ దీటుగామి, గపళిసద్దముల రాగాపులఁ బడియె
పడఁతి వీనులచెల్వు పడయంగరామి, నుడుగ కెంతయు వ్రేగుచుండె శష్కులులు
తెలివమెఱుంగువాతెఱ జోకగాక, తరదప్పి చివురు లెంతయు గారుసాగ
ముగుద క్రొంజిగిదంతములకుఁ గ్రిందగుట, మగటాలు త్రాసంబు మానక పూనె
నుదురాజముఖియత్తి పద్దిగాలేక, నుడివడి మొగసేయఁజొచ్చె చిందంబు
లతివబాహువులకు నఱచేతులకును, బ్రతిగాక మడుపులంబడె బిసాంబుజము
తెలనాగి గుబ్బపాలిండ్లను నోడి, పలువన్నియలఁ గ్రాగె బంగరుగిండ్లు

మదవతినూగారు మారుదాగాక, పాదలుతమ్మెదచాలు పొదలుల్లో నికరై జలజాక్షివళులతో సరితువోలమిని, నులుమరు తెరగ్గులు భంగింబునొంచె చానపొక్కిలితోడ సాదృశ్యమూనఁ, గానికి సుడువులు గలఁగుచునుండె లలనన్నొడుముఁ బోలఁగలేక సింగ, ములు గుహాల్మూరి రొప్పుడు బొబ్బరించు పొలఁతిపిరుదుల పురుడుగాలేక, యిల మెత్తబాటూనె యిసుకతిన్నెయలు కరయాన తోడలపొంకముఁ గాంచనోడి, కరటితుండములు వక్రతయూని మెలఁగు కలమగర్భములు వ్రాల్పంటిపిక్కలకును, తులగాక త్రాణమూనెఁ బడి వెన్నుఁజూపె పుఁబోఁడి మీఁగాళ్లఁ బోలక నెట, తాబేళ్లు డాగెనా దలఁజూపనోడి యలివేణియడుగుల కనిశంబు నోడి, జలజజాతబృందము చెల్లబడెను. తోయజాననచెల్వ మాకోనిపోగద, వేయినోళ్ల భుజంగవిభునకుఁ జనదు చిత్రంగ యరుమాట సిద్ధంబుగాఁగ, ధాత్రి నమ్ముద్దుమోవలి నెలుంగొంటు తరుణులఁ గన్నొన్నలరిని రాయైన, కరఁగునటందుర లోకములోని జనులు నరనాథ వెన్నకన్నను మెత్తనైన, పురుషుల డెందముప్పుడే జాలుఁగొనదె కావున నయ్యింతిఁ గనుఁగొన్నయపుడె, భావజుఁ డరయురి బాధింపఁజాగు వేయినేటికి నట్టివెట్టులు మాని, రాయడ యింటికిరమ్ము రమ్మనిన మనుజేంద్రతనయుఁ డమ్మాటయించుకయు, వినఁబోక తనపాలివిధిగట్టి త్రోచు కొనిపోవ నరిగె తెళుకుపిసాళివాలు, కొనఁజూపు లెననిదిక్కుల డెక్కచూప తీరుగా కొనగోరదిద్దిన నొసలి, తోరంపు నిడుదకస్తురిరేక యొప్ప బంగరుతగటుఁబుప్పటి వలెవాటు. రంగుల నల్లన రాణబోసంగ నిరవొప్పఁ బసిఁడితాయెతులు గొజ్జంగి, విరిసరంబులు జుట్టివ్రేసిన యోర సిగమీఁద జరతారు చంగులమేలి, జగరింగుగల బురుసారుమాల్ మెఱయ తెలిహురుమంజి ముత్తియపుచౌకట్టుల, తళతళల్ చెక్కుటద్దములను బొదల కలికిరాచిలుక ఱెక్కల లెక్కఁగొనక, యలరు బచ్చలతాళి యురుత వెలుంగ నవరత్నమయ కంకణము లుంగరములు, వివిధభూషణములు వేనవేల్ వరల దండిగా వజ్రంబుదాపిన మేటి, గండపెండెరము డాకాలఁ జెలంగ పట్టుగా కటిమీఁదఁ బైచెంగులుంచి, కట్టిన జరిబాబుకాసె భాసిల్ల గోవజవాదియు గొజ్జంగినీరు, పూవుటత్తరుబింకపొక్కిలి నుంచి గందంబు కప్పురంబుగలపిన కలప, మందంబు మేనఁబాయక తావులీన చెలువార మెలిచక్కజెరవినమంచి, బలువమ్మి కెంపులబావు శోభిల్ల పుడమికిడిగ్గి యబ్బాపు ప్రదేశంబు, బడిఁ గ్రీడించు పయంతుఁడో గాక

కంతుఁడో యామినీకాంతుఁడో నవవ, సంతుఁడో యని జనుల్ సారెకు నెన్న చిత్రాంగి మొగసాలఁ జేరి యవ్వేటి, వేత్రహస్తులమీఱి నెపతోనుమారి పగడంపుగుండ్రిగంబములు నీలంపు, జగిలెలు ముత్యాలజాలీలు చంద మామరాగోడలు మగరాలమెట్లు, తామరకెంపు బల్ తలుపులు పులుగు రామానికంపుతోరణము నెడంద, గోమేధికంబుల కొమరలు జాళ్లు పిల్లికన్నన్ని శాబెడిదంపుటోడు, బిళ్లలు పటికెంపుబెండెలు పుష్య రాగంపు వెనుచదరములు వాసములు, బాగైన యపరంజి పసిఁడినూలములు గలిగి శృంగారవైఖరులఁ జెన్నారు, కొలువుకూటంబులు గుత్తంపుమిద్ది యాలు మల్లెసాలలు నాటకీములును, చలువపెంజవికెలు చంద్రశాలికలు మొదలగు నిమ్ము లిమ్ముగఁ గనుంగొనుచు, గొదుగక బంకుబంకులుదాటి చనుచు గొజ్జంగిపూ నీటికొలఁకుల పజ్జ, గుజ్జుతేమావిమ్రాకులఁ బెనఁగొన్న పరువంపు వలిదాకఫందిరిచాల్పు, పగసఁగాత్రిల్ నునుగున్నసంపెగల్ దరసి ప్రోది కప్రపుటంటిబోదెల చెంతఁ, బావొప్పు నంగల్వబావులు గడచి వలపులుగుల్కు చెల్వపువట్టివేళ్ల, చలువచప్పరములచాయల నిల్చి తావుల్ గుబాళించు దట్టంపుమల్లె, పూవుఁబందిరుల చాపున విశ్రమించి కలువరారాదోనిగముల జాల్వారు, చలువక్రొవ్విరిదేనెజక్కురల్ దాటి పొన్నలు పొగడలు పోకబోదెయలు, సన్నజాజులు పనసలు దాసనములు నిమ్మలు దబ్బలు నేరేళ్లనంట్లు, కమ్మరేగులు నారికడము లిప్పలును మాదిఫలంబులు మారేడు లీడ, లాదియౌ కేళీవిహారభూరుహము లందందదాటి చిత్రాంగి లోనగరి, కందంబుగా నేగి యట నిల్చుటయును.

అప్పుడు చిత్రాంగి యబ్బురంబొదువ, గుప్పునలేచి యెకుక్రవ తత్తరమున బిత్తరించుపిసాళిబెళుకువాల్జూపు, మొత్తముల్ తొగలనిమ్ముగఁగ్రుమ్మరింప వెన్నంటు గీల్గంటు వ్రేగునదట్ట, సన్నంపులేఁగౌను జవజవలాడ కట్టాణిముత్యాలకమ్మల డాలు, ధట్టించి చెక్కుటద్దములఁ జిందాడ మేపూంతకలపంపు వలినెత్తావు, తేపొంది దిశలన్నెలెడ గుబాళింప గాటంపువలియూర్పు కమ్మదెమ్మెరలు, మేటితుమ్మెదల నామెతలకుఁ బిలువ జిలుగుపైఠాణికంచెల పిక్కటిల్లి, కులుకుసిబ్బెపు గబ్బిగుబ్బలుప్పొంగ బలితంపుచెంగావి పావడకుచులు, వలిపెక్రొంగగటచ్చు వల్వపైబొదల మంజులాలంకారమణిగణకిరణ, పుంజములుక్కడల విప్పుగగప్పుకొనఁగ ఘంటల మొలనూలి ఘణఘణధ్వనుల, నంటి జంటగగిలుక్కుటందియల్ మొరయ

మురువైన హురుమంజి ముత్యంపుసరులు, పరిపరిగతుల గుబ్బలపై నటింప
కొరమించు తొలుకరికొమ్మెఱుం గనఁగ, చెఱకువిల్తుని వాడిచేకత్తి యనఁగ
తొగలసంగడికాని తునియ యనంగ, పొగడొందు జంత్రపుబొమ్మ యనంగ
లలితంపునవపుష్పలతిక యో యనఁగ, జిలిబిలివలపులఁ జిక్కి యక్కొమరుఁ
దప్పకఁ గన్గొని తడబాటెసంగ, గుప్పగుప్పనమారె గుప్పెళ్లకోలఁది
గుప్పెడు మరునివాల్కోలసోకులకు, ముప్పిరిగొను మోహమున బిట్టుసోలి.
ఔర వీనియొయ్యార మరరే వేమారు, మారుఁ గుబేరకుమారు వేమారు
సౌరలతాంగుళీసా రలరారఁ, గోరి చూచిన పూలకోరీవజీరు
దాడి నెంతేనియుఁ దల్లడపడుచు, వీడరేగుట్టెల్ల విరహాబ్ధిమునిఁగి
యమ్మమ్మ వీనిసోయగ మెల్లనోలిఁ, దమ్మిచూలికినైన దరమె వర్ణింప
గద్దరిజమిలిముకాకిలిచాల్ దెగడు, నిద్దంపు నిడుదపెన్నెఱికులవాఁడు
నిండుపున్నమకల్వ నెచ్చెలికాని, దండి నేలెడు మోముఁదామగవాఁడు
మరునిసింగిణిల వేమఱు నుద్దిమీఱి, పొరినెగ్గులెన్ను కనుబొమ్మలవాఁడు
కలువరేకుల సౌరుఁ గాదని కేరు, కలికిబిత్తరిసోగకన్నుల వాఁడు
మొగిఁ గ్రొత్తసంపఁగిమొగ్గచాలుపుల, నగెడు చొకారంపు నాసికవాఁడు
మలయుచు గుజ్జులేమావిచిగుళ్లఁ, గిలకిలనవ్వు నున్నెమోవివాఁడు
మొల్లమొగ్గలసొంపుమొగి దుటారంపుఁ, బిల్లఁగంబునగెల్చు పలుచాలువాఁడు
కలికి రేయెండనిగ్గులు వెదజల్లు, నలువైన చిన్నారినవ్వులవాఁడు
తళుకుటద్దపుడాలు దలకింపఁజాలు, చెలువంపు క్రొంజిగిచెక్కులవాఁడు
కడఁగి తొమ్మిదవలెక్కల లెక్కఁగొనక, వెడఁదలైనట్టు వీనులవాఁడు
డంబారుబవరిగడ్డమువాఁడు సోయ, గంబూనుదగనిభకంఠంబువాఁడు
హరితనూభవ హస్తిహస్తోపమాన, పరికలితాజానుబాహులవాఁడు
వాటంపు వజ్రికవాటంపు గుంపు, నీటెల్లనుడిగించు నెరఱొమ్మువాఁడు
క్రొందుగక సింగంపుఁగొదమకౌనువల, నదలింపదొరకొను నలఁతికౌన్వాఁడు
హెచ్చుగా గాటంపుటిసుకదిన్నియల, పిచ్చలింపఁగనాడు పిఱుఁదులవాఁడు
హరువైన నాడెంపు టనఁటికంబముల, గురుతరోన్నతి నెన్ను కురువులవాఁడు
తొడరి మారుని యంపదొనలసొంపెల్ల, సడలింపఁ దమకించు జంఘలవాఁడు
దట్టంపుజిగి నెట్టతామరవిరుల, నట్టిట్టు గాఁబలుకు నడుగులవాఁడు
జిగిమించు మేలిపసిండిసలాక, నిగనిగల్ దరిగించు నెమ్మేనివాఁడు
హా యిజ్జగన్మోహనాకారుతోడఁ, బాయక వర్తించుభాగ్యంబు నాకు

నెనయనల్పదె పురాకృతపుణ్యమహిమ, ననుచు దిగ్గన వాని నరలేక కదిసి
వినయంబు నొరవును వేడ్కయు వలపు, నెనరును మురిపెంబు నెఱపుచునున్న
మెలఁతుక కారాన మిన్న మొక్కుటయుఁ, గిలకిలనగి వాని కేలుపట్టుకొని.
పగడంపుసకినెల పట్టెమంచంబు, తగటుబాలిసు మేలుతాపితాపఱపు
దిట్టపుపని దోమతెర జరతారు, పట్టియ జిలుగుహొంబట్టుకోలాడ
చందుగపెట్టియల్ జరబాబుజీబు, చందువాముత్తెంపుసరుల జాలీలు
పన్నీటిగిండ్లు సంపఁగినూనెకోవి, చిన్నారియడపంబు చిలుకపంజరము
గందంపుసాన చిక్కపుగట్టె పెద్ది, మందసంబు విచిత్రమణిగవాక్షములు
కపురంపుబరిణె చిల్కలదివ్వెగంబ, మపరంజిపీణె పూటత్తరుకుప్పె
తూనటుమ్యోల లక్కదూవెన తబుకు, బాగాలపంచి కపురపుపేర్ల పుటికె.
నీలంపుకిటికిటేల్ నిలువుటద్దములు, జాలవల్లికెలు పచ్చలగద్దెపీట
పసిఁడిపావలు తమ్మపడిగంబుపూల, విసనకఱ్ఱలు గొప్పనింజామరములు
వలపారు గోవజవాజిపంకిణాలు, కలపంపుగోర నున్గన్నుగిపెట్టె
కాటుకమచ్చెంబు గరుకరాటంబు, నేకైన చిటిచాప నెత్తంపుఁబలక
చిత్తరుగోడలు చికిలిముగ్గులును, పుత్తడితలుపులు పులుగురామెట్లుఁ
గలిగి కన్నులపండువులుగ నెలుంగు, బలుమానికెంపుటొప్పరిలోని కతని
కొంకక సరగఁగొడ్కొని చని పట్టె, కంకటిదరిఁ బైసిగద్దియ నునిచి
పసిఁడిగొప్పెరలతోఁ బన్నీరుదెచ్చి, పొసఁగ నాతనిపదాంబుజములు గడిగి
మలయజాగరుమృగీమదఘనసార, మిళితాంగరాగంబు మెయినిండనలఁది
వలపులుగుల్కు చెల్వపుబొండుమల్లె, యలరుటెత్తులు దద్ద యక్కునఁనుంచి
యపరంజిరేకుల ట్లెసరునాకులును, కపురంపుబాగాలు కాచుటుండలును
ముత్తెంపువలినున్న మునుఁగూర్చి మిగులఁ, బత్తిఁ దాంబూల మప్పనముగావించి
ఘనతర నవరత్నఖచితభూషణము, లనుపమ చీనిచీనాంబరంబులును
కనకపాత్రికల ముంగల కానుకలుగ, నినిచి కురంగటనిల్చి నెత్తావి
క్రొన్నన నురటిచేకొని వలినాలి, సన్నగాడ్పులు వెడఁజల్ల వీచుచును
చిలుకపతాంశి తేజీవజీరుండు, బలుగబ్బిగుబ్బగుబ్బలులపై నినుచు
కఱకుకొవ్వాడిచెంగలువపూములుకు, లరిమురి చూరఁజూర నదరంటిపార
నీలంపుగాజుల నెరిమించు పసిఁడి, కీలుకడెంపుడాకేలుచన్గుబ్బ
కెలనికిదార్చుచు కేరఁగంటివాడి, సొలపుఁజూపులు కూర్మిజొప్పడఁజేయ
చిన్నారి తెలినవ్వు చెక్కుటద్దముల, వెన్నెలనిగ్గులవిధ మొదవింప

కమ్మచక్కెరపానకమ్ము లిమ్మెనరఁ, గ్రమ్మ నుద్దెమ్మువి సదరింపఁ
బలుకులఁ గప్రంపుపలుకులు వొలియఁ, గులికి యచ్చిలుకలకొలికి యిట్లనియె.
రాజకుమార చంద్రమనీహారంగ, భూజనంబులు దద్ద బొగడ నేసాద్రు
వీనులవిందుగా వినుచుండి యున్నఁ, డేనినుఁజూతునం చెంతయు మదిని
నివ్వటిల్లెడుకూర్మి నిచ్చలుఁ బెరయ. నువ్విళులూరుచు నుడుగకయేచు
కలకుపెంజెలకువిల్కాని ధాకలకు, మొలకపల్గాకిపెంపుడుల కూకలకు
నెరయు వాటంపుపన్నీటివాకలకు, మెరయుటూటాటు పుమ్మెదలసోకలకు
తులువ చెంగలువబందుగుని కాకలకు, కలికిరాచిలుకటక్కరుల మూకలకు
కోలఁకుల నెత్తావిసోకుడుల వీకలకు, మలయుకెందలిమలెమ్మళ్ళి మోకలకుఁ
డద్దయు నల్లంబు దల్లడిల్లంగఁ, బొద్దొకయేడుగాఁ బొదలింపుచుండి
పున్నమరేయెనిఁబోలు నిన్నిపుడు, కన్నులపండువుగాఁ గనుంగొంటి
కొనసాగెపుణ్యంబు కోర్కెలీడేరె, మునునోమినట్టి నోములు ఫలియించె
గామిడియై పెక్కడగఁడ్లఁ బెనచు, కాముని కోకబొమ్మఁగట్టితి నింక
నెప్పుడు నీరాక కెదురుచూచుచును, చుప్పిరిగొను మోహమునఁ గ్రాగుచుందు
పతిఁబాసి వలవంతబడలు నివ్వేళ, గతియైతి వుసురులుగాచి రక్షింప
మేలు నీవొనఁగూర్చుమేలు మరల్పఁ, జాల నిన్నెపుడు నాసామిగాఁదలఁతు.
జాగేల నాకోర్కె సఫలంబుజేసి, భోగింపు మిచ్చట పూసెజ్జఁ జేర్చి
పెట్టినకానుకల్ ప్రేమఁగైకొనుము, పట్టుగ నన్నుఁ జేపట్టుమటన్న
అవనినాయకసూనుఁ డప్పుడు వీను, గవకు వేడిసలాక గాడినట్లనుచు
బెడిదంబుగా పెద్దపిడుగునుబోలు, చెడుమాటయాలించి చిత్తంబుదలక
శివ మహేశ శశాంకశేఖర యనుచుఁ, జెవులుమూసికొని వచించె నిట్లనుచు.
చెల్లంబో కటకటా చెప్పనబ్రముగ, తల్లిరో యిట్లాడధర్మంబె నీకు
పరికింప నెరరాచపడఁతు లెందైన, ధర నన్యపురుషులఁ గలఁపఁగోరుదురె
చెవులకు వినరాని చేడ్పాటుమాట, శివశివా నాకుర్వ జెల్లునటమ్మ
కన్నియ యిటువంటికరతలు విన్న, విన్నపై జనులెల్ల విస్మయపడరె
నీతివోవిడిచెదు నీవొక్కవిధము, మాతల్లి రత్నాంగి మఱియొక్కవిధమె
మదిరాక్షి నే నీకుమారుండ నాకు, గొదుగక యీపెద్దకొలఁ గట్టఁదగునె
కలికిరో నీవంటిగరిత లిట్లైన, నిలవల్వదనువార లెవ్వరు గలరు
వనిత నన్నొకలాతివానిఁగాఁ దలఁచు, కొని యుపచారముల్ గూర్పనాయంబె
క్షితిఁ దల్లిదండ్రు లార్జించిన సొమ్ము, లతివ పుత్రులవిగా కరయ నెవ్వరివి

నీవిచ్చుసొమ్ము లిందే దాచుకొందు, కావలసినవేళ గైకొందు జుమ్మి
సితకరవదన నాచేతిపార్వంబు, గతిదప్పివచ్చి నీకడ నుండుటయును
దాసికై నగరివో ధరణీశ్వరుండు, లేనిచోనైన వాలెను జంకులేక
పినతల్లివని యాత్మఁ బెద్దయునమ్మి, ననవునఁజేరి నీచరణపద్మములు
గనుఁగొని మ్రొక్కంగఁగంటి వాల్గంటి, కనికరంబెలయ నాకలగవోత్తమము
నిడి సత్వరంబున నింటికిబనుపు, మిడుమలఁబెట్టక యిఁకమాజ్ఞ యనిన.
కలకలనవ్వి యక్కలికంఠకంఠి, పలికె నిట్లని యహో బాపురే యెందుఁ
బంతంబువోనాడి పడఁతి దావలము, నంతకన్నఁ గొఱంత యననిపైఁగలదె
పార్వంబు నెపమూని భావంబులోనఁ, బర్వుకోరికల నాపజ్జనువచ్చి
యక్కట నాచేత నాడింపఁబూని, చిక్కులఁ బెట్టఁ జూచెద వే మొకాని
నీ చొకారంబును నీజాణతనముఁ, జూచిన యమ్మాట చోద్యమై తోఁచె
సంతసంబున మున్ను నల్లకుఁబోయి, యంతఁ దాచినయట్లు మోమోటమేల
వలనొప్పు నృపుభోగవనితను గాని, తలఁప నే నీపినతల్లి నిగాను
నీకుమారుఁడనంచు నిజమువల్కితివి, నాకు మారుఁడవె డెందమున భావింప
పాపంబునకు భీతిపడియెద వాస, నాపుటకన్నఁ బాపంబిఁకఁ గలదె
వలువనివావులు వరుసలుఁ దెచ్చి, కలిగిన మేలువో కడవెట్టుకొనెను
చేతికివచ్చునిక్షేపముఁ బార, వైతురే యేలాఁటి వెంగళులైన
కామించి తనపట్టిఁ గవసినయట్టి, తామరచూలికి తప్పేమిగలిగె
గురుపత్నిఁ గూడిన కువలయాప్తునకుఁ, బరికింప మఱియేమిపాపంబు వొడమె
దోషంబు మఱిదండ్రితోఁ బొందొనర్చు, వ్యాససంయమి నేమి యాపద బెట్టె
గొదుగక మునికాంతఁ గూడినయట్టి, త్రిదశేంద్రు నేమిబాధించెఁ బంకములు
మేనత్తతోఁ గూర్మినొఱ వేమాఱు, మీనకేతనుకేళి మెలఁగిన కృష్ణు
నెవ్వార లెగ్గుగా నెన్నికయిడిరి, కావున నీవెట్టికరతలు మాని
హాళి రాచిలుకవయాళి గయాళి, కేళినేలుము కవుంగిట గదియించి.
అనవుఁడు నృపపుత్రుఁ డహహా యోయమ్మ, మునుదేవతలు చోద్యముగఁ జేసినట్టి
పనులు వారికి చెల్లుబడియయ్యెఁ గాక, మనుజుని కట్టు నేమాత్రకుఁ బొసంగు
పరికింప వసుమతిపాలుని భోగ, తరుణిని గాని నీతల్లిఁ గాననుమ
ధనళాక్షి నాకు నివ్వధర్మంబె నీకు, శివశివా మఱినావిచెష మందుగలదె
వేండ్రింపుఁబలు కిందువింటిమి గాని, తండ్రిగైకొనునింతి తల్లి యుకాదె
యూరనిచలమూని యమ్మరో మిగుల, నాడినమాట మేరా నీవు నన్ను

కొను కెంపుటట్టులోఁ గ్రొన్ననపాను, పునునుంచి యందు నేర్పున వ్రాసినట్టి
చిత్తరురూపులఁ జేసన్న జూపి, చిత్తరి యతనితోఁ జెలి యిట్లనియె.

మఱి జెలంగి కుమారమన్మథ చూడుము, మదె నందనందనుం డర్మిలి నొక్క
కులుకుఁబ్రాయఁపు గొల్లగుబ్బెత గుబ్బ, లలమిపట్టి నఖంబు లదిమినసొగసు
కనుఁగొను మదెయొక్క కలికితోఁ గృష్ణుఁ, డెనసి కౌఁగిట గదియించినబాగు
వీక్షింపు మదె యొక్క వెలఁదితో వెన్నుఁ, డిక్షుకార్ముకకేళి నెనసినలాగు
రాధపైకొని యుపరతి సేయఁ జెలఁగు, మాధవు నదె చూడుమా ధరాధీశ
యిద్దఱుచెలులపాలిండ్లు హస్తములఁ, దద్దయు బిగఁబట్టి తమి నొక్క ముద్దు
గుమ్మ కెంపుదళుకుచెక్కులు ముద్దుగొనెడు, కమ్మవిల్తుని తండ్రిఁ గనుమదె మో
గాధిసూనుఁడు మేనకనుగూడి పల్ల, వాధరం బానుట యల్లదె చూడు
దారుకావనమౌనిదారలఁ గలసి, కేరెడు నదె చూడు గిరిసుతారమణు
నదె చూడు మునిపత్నినంటె జంభారి, మదనాహవమున నెమ్మదిఁ గేరు తీరు
తొడలపై రతినుంచి తొడరి ముద్దాడు, నెఱవింటిదొర నదె వేడ్కఁ గన్గొనుము
గురుభామయగు తారఁగూడి సంభోగ, సరణిఁ దేలెడు నదె జాబిల్లిఁ జూడు
రాజరాజసుతుండు రంభతోఁ గలసి, గాజుటోవరిలోనఁ గడఁక ననేక
చిత్రబంధంబులఁ జెలఁగెడుచొప్పు, ధాత్రీశ యల్లదె తప్పకఁ జూడు
మనుచుఁ జిత్తరురూపులన్నియుఁ జూపి, పెనుచు మోహమున దూపిలుచున్న నతఁడు
తలవంచి మఱి యుత్తరమీక మనెని, గలకమీర పరాకుగానున్న నలికి
యలికి కేకులహాళాహళికి చిల్కలర, వలికి గద్దరి పికావళికి పూఁబొదల
వలికి మందపుకరువలికి పేటాడు, కలికి రాయంచ తెక్కలికి చెంగలువ
చెలికి గాటపుసూడు చిలికి కొందమ్మి, ములికి మొత్తముల నిమ్మగ గ్రిమ్మగ్గ
గుల్కి యార్చు కడిందికూళయంకిలికిఁ, గలికి నోనులికి యక్కటకటా పీఁడు
చలిగూటిపై వెన్నసరణి నించుకయుఁ, జలియింపకున్నాఁడు జాగేల యింక
బలిమిఁ బైకొని యైన భావజుకేళిఁ, గలసి భోగింపక గాదని చూచి
కరకంకణధ్వనుల్ ఘంటారవములు, చరణమంజీరనిస్వనములుఁ జెలఁగ
గొదగొని నెత్తమ్మికొలఁకున కురుకు, మదము లేనుఁగ గున్నమాడ్కి పైఁబడియె.

అటుల పైఁబడు జల్గమాళి పోరి యాలి, నటు దోఁచి గుండెఝల్లని విలిపార
హాపరమేశ మహాదేవ యనుచు, భూపసూనుఁడు సొమ్మబొంది వే తెలిసి
పెగడబిడ్డఁడు మున్ను బెక్కుచందములఁ, దగిలి చెప్పినమాట తలఁపున నిడక
తివిరివచ్చుటకిట్టి దెసఁ జెందవలసె, నవునీశ్వరాజ్ఞఁ దోఁపుఁగొనతం బగునె

యని దలయూఁచుచు ననురుసురనుచుఁ, గనుదోయికొనల వెక్కసముగ జాలు
కొనుబాష్పకణములు గోళ్లమీటుచును, తనువుగంపింప గద్గదకంఠుఁడగుచు
పెదవులుదడపుచు పెంపెల్లఁబూలి, కొదుగుచు దైన్యంబుగొరల నవ్వాలు
గంటిఁ గన్గొనిపలెక్కఁ గటకటా యిట్టి, కొంటెతనంబుఁ జేకొనియెదేమిటికి
తల్లి పురంధ్రిమతల్లి యనంగ, నెల్లగా బ్రతుకుటయొల్ల మేల్గాదె
చేతి మామిడిపండు చెదరంగవైచి, యాతలిమ్మపిడిపం డర్థించినట్లు
నిరుపమగుణుఁడైన నృపుని వంచించి, పరునిఁగామించుట పాడియే? నీకు
పరకాంతఁ దల్లిఁగాభావించు నేను, హరహర పినతల్లి నంటఁగోరుదునె
పరమేశునాన నీపదములసాక్షి, ధరణీశునాన నిట్టి దలఁపనింతైన
వెరవెఱుంగక పట్టివేతిఁడివగుచు, ధర నపకీర్తిఁ జెందఁగఁగోర దేల
వినువిను నాబుద్ధి వివరించిచూడు, పనివినియెద నింక పార్వంబునొసఁగు
మనుచు దిగ్గనలేచి యరుగనూహించు, జననాథసుతుని కేల్ సయ్యనబట్టి
గురుకుచ కర్మ్ముభఁ గూర్చుండఁబెట్టి, దరిలేనిమదన వేదనలఁ గాసిలుచు
మాటికి వరదవై మానకతొరుగు, కాటుకకన్నీరు కడకుఁబూటుచును
కొలఁదికిమించు దగ్గుత్తికతోడ, నెలయు నెలుంగున నిట్లని పలికె.
ఔర మారునకు నన్నగ్గముచేసి, యూరకె జుడిగిపో నూహించెదేమొ
పిల్లిపట్టిన కోడిపిల్ల కెందైన, నల్లన జుడిగిపోనగునె చర్చింప
గట్టిగా నిన్ను నాకౌఁగిటఁ బట్టి, బిట్టుమారునికేళి బీడించి కోర్కె
దీర కెందలిరువాతెఱపానకంబుఁ, జూరలాడక మానసుమ్ము నీయాన
యెఱుఁగనేరవుగాక యెన్నిపుట్టువుల, తటినబ్బు మకరకేతననిశాతాస్త్ర
జాలవ్యథాభిన్నసకలాంగు లగుచు, కేలఁ గపోలముల్ గీలించి పైని
గాలిసోకిన వెన్నకరణిఁ గరంగు, గోలలఁ గౌఁగిటఁగూర్చు భాగ్యములు
బహుయత్నములఁగుంది పడయంగరాని, మహిళావతంసంబు మురుకేళిగోరి
మక్కువతో బతిమాలిన వినక, విక్కి చిక్కులుబెట్టు నెంగళిగలఁడె
కోతికి నబ్బిన కొబ్బరిపంటి, రీతియైతోఁచె నీకీత యిప్వేళ
పదుకైనఁ గరఁగి వేబడనగుఁగాని, గడితంపునీమది గరఁగదయారె
యేలరా రతిదేల్చియేలరా తాళ, జాలరా మదిలోనఁ జాలరాగిలితి
కూళరాచిలుక బల్ గుజ్జుపుజోదు, పాల రాపడనీక బ్రతికింపు మిపుడు
ప్రాణదానముకన్న బరమధర్మంబు క్షోణిలోఁగలదె నిక్కనమీ నెఱుఁగనె
సారెకు దల్లియట్ల శంకనొందకుము, వారకాంతల కెందు నావులుగలనె

నీవంటి సద్గుణనిధి కివ్విధమున, నావంటిచెలి సేచ నాయంబుగాదు
ద్రోహివై యిప్పుడాసఁ ద్రోచితివేని, స్త్రీహత్య నీకిట సిద్ధించుఁ జుమ్మి
కావున నిఁకఁ బెక్కుకఱదలు మాని. | కావు నన్మరుని కాకలఁ గుందనీక
యనుచు వాకిలిమూయ నటునిటుఁ జూచు, వనితచొప్పెల్లఁ దేఁగి భూవరసుతుఁడపుడు.
పట్టినపంత మిప్పాపాత్ముఁరాలు, గట్టిగా మాన దేకరణిఁ దెల్పినను
కామాంధకారంబు కన్నులఁ గప్పి, యేమియుఁ గ్రిందుమీఁదెఱుఁగదు దీనిఁ
బొదవినఁ గందర్పభూతంబు నింక, వదలింప నేరికి వశముగాదనుచు
గుప్పున లేచి యెక్కువదిగుల్ మీఱఁ, దప్పించుకొని పోవఁదలఁచిన నెఱిఁగి
యప్పడంతుక వానికడ్డమై పెనఁగి, దుప్పటికొంగుఁ బొందుగ కేలఁబట్టి
యౌనవు మేలుమే లౌర నీబుద్ధి, మానవుగద యెంత మంచిజేసినను
ఫలరసాస్వాదంబుపనయెల్ల నుద్దు, చిలుకగా కెఱుఁగునే చెఁటికాకంబు
మ్రాదుమరందముత్తావి మేలైన తేఁటి, కొదమగా కెఱుఁగునె గొంటుఁజోరీగ
కామినీసంభోగకలనాసుఖంబు, పామరుఁ డెఱుఁగునె బలుదంటుగాక
వేమఱు బతిమాలి వేఁడిన వినక, సోమరివై రిత్త జూడుగఁ జూచెదవు
కోమరుఁబ్రాయంపుముద్దుగుమ్మ కౌఁగిటను, తమిఁ జెలంగని మగతనమదియేల
చెలువుఁడ కౌఁగిటఁ జేర్చి కెంబెదవి, పలుచని చక్కెరపానకం బాని
తళుకులే జెక్కుటద్దములు ముద్దాడి, యలరువిల్తునికేళి నలరింపు మనుచుఁ
జేయెత్తి మ్రొక్కిన శివశివా యెంత, గయ్యాళితనమూనెఁ గలికి యటంచు
నాకొన్నపులివాత కబ్బిన కంచి, మేకచందంబున మెత్తబాటూని
యేమియుఁ దోఁచ కానృపకుమారకుఁడు, పైమీఁది దుప్పటి పాఱంగవిడిచి
సరగున నవలికి చంగున దాటి, యరిగె రాహువుచేతి యాతనఁ బాసి
బొనర షోడశకళాపూర్ణుఁడై యెలమిఁ, దనరారు సారంగధరుని చందమున.
అటులేగు నృపతనూజాగ్రణిఁ జూచి, తసరఁగఁ జేతివిత్తము పోయినట్లు
మొగము వెల్వెలఁబాఱ మురియెల్ల సడలి, పొగలుచు వేడియూర్పులు సందడింప
నుసురంచుఁ గొఱకొఱ యుప్పతిలంగ, బిసరుహానన సద్దు పెటపెటఁ గొఱికి
యోరిటక్కరికాన యోజలేకిట్లు, పారావతంబు నెపంబూని వచ్చి
రమణుఁ బాసి విరాళిఁ గ్రాగుచో మిగులఁ, దమిరేచిచనెనుగదా తాళుతాళు
మంచిది కానిలే మాబాగు రాజు, వంచనలేక రావలెఁగదా నిన్ను
గట్టిగా నెన్నైనఁ గల్లలు జెప్పి, కట్టి నట్టడవిలోఁ గాల్పుఁజేతుబును
జెలసింపకున్న యిసీ మాడు పేరఁ, బిలువర నన్ను నన్నిమ్మట నింక

ననుచుఁ దగ్గనిఁజూపి యదలించి పలుకఁ, గని గుండెలవసిపోఁ గాళ్ళాడ కతఁడు
నిలిచి యయోతల్లి నీతప్పదెచ్చి, యళుకక నాపయి నంటించి కినుక
దండింపఁజూచుట తగవె నీమాట, పుండగంబున నేమి ద్రోచితినమ్మ
కొలవచ్చుపని కియ్యకొనకుంటిఁ గాని, మెలఁతగో నీయాజ్ఞ మీరుటలేదు
నిముషసౌఖ్యమునకై నెరయదుఃఖముల, జమునిచేఁబడలేక జంకెద నింక
విభుఁడును నీవు నెవ్విధి నొనర్చినను, శుభగాత్రి దైవాజ్ఞసు మ్మటమీఁద
తల్లివిషంబిడ్డ తండ్రిమ్ముకొనిన, నెల్లైన మాన్పవా రెవ్వఱు గలరు
సెలవిమ్ము పోయివచ్చెద మదిఁదల్లి, యలుగక దయయుంచుమని యటఁ దరలి
తమనగరునకేఁగి తజ్ఞుల రాచ, కొమరుల నిండ్లకు గొబ్బున బనిచి
యంతఃపురంబున కరిగి యత్యంత, చింతాసమేతుఁడై చెయివొంది నులక
కంకటిపైఁబడి కడయిడరాని, జంకున గుండియల్ ఝల్లుఝల్లనఁగ
బండుచు లేచుచుఁ బలవరింపుచును, కొండ పైఁబడ్డలాగున వ్రేగుగదుర
నుసురంచుఁ బొరలుచు నూర్పులు నిగుడఁ, బసచెడి దైన్యంబుఁ బొడుకొనంగ
నయ్యయో పార్వంబు నాకసంబునకు, నెయ్యంబుతో నేల నెగరవైచితిని,
వైచిన మఱల నావంకకురాక, యాచండిపులుఁ గేల యటతేలిపోయె
పోయెఁబో మఱియెందుఁబోవక యదియె, దాయదై చిత్రాంగిదరి నేలవ్రాలె
వ్రాలిన నట్టెపోవఁగనీక యేల, జేలనై దానికై బిరబిరఁ జనితిఁ
జనినఁ బార్వంబునొసంగ కాయమ్మ, మనసునఁ గొఱగానిమాటేల దలఁచె
తలఁచినఁ గాదని తప్పించుకొనిన, నలిగి దండించఁగ ననఁగ నేమిటికి
కొఱమాలి విధి యెన్నిగొడవల నిడిన, నెఱిఁగి పోనిడుకొన నెవ్వరితరము
మంచిది విధుకళామాళి యేకేతి, నుంచిన నాకేతినుండక తీర
దాయమబాధనం దడలుటకన్న, నీయమబాధ నిందేమైన లెస్స
యనుచు డెందమున మహాదేవు నభవు, నునిచి తద్దయు ధైర్యమూనుకొనియుండె.
అక్కడఁ జిత్రాంగి యాత్మలో మిగుల, నక్కుమారకుని యొయ్యారంబుఁ దలఁచి
హా వాఁడు నావల పాఱడిఁజేసి, భావజన్మునిబారిఁ బడఁద్రోచి చనియె
మధుకరంబులకు మన్మథుశరంబులకు, మధు పరభృత కీర మందసమీర
విధుకరంబులకు నెవ్విధిఁ దాళుకొందు, విధియొదవించు బల్వెతకేమియందు
నేమిసేయుదు నింకనెటువలె నోర్తు, నీమహావిరహాబ్ధి నెబ్భంగిఁగడతు
నమ్మికచెల్ల నాయట్టి సుందరికి, యమ్మోహనాంగుపొం దలవడ వలదె
మరుఁడు వేలుపురాకొమరుఁడుఁ గురంగ, ధరుఁడుఁ గుబేరనందనుఁడును వాని

కాలిగోరున బోలఁగలరె యయారె, చాల నెన్నికఁగన్న జగవన్నెకాఁడు
వానికౌఁగిటిలోన వదలకఁ గదిసి, సూనచాపునికేళిఁ జొక్కకయున్న
యీజవ్వనంబేల యీసొగసేల, యీజగరంగేల యీశివియేల
కటకటా వానితోఁ గట్టడిసలుప, కుటిలుఁడై యేటికిఁ గూర్పకపోయె
ననుచు నగ్గలమైన యంగజవ్యథల, మునుఁగుచుఁ బలుగోరములఁగుంద నప్పుడు
ముద్దుగుమ్మకు శిలీముఖమయ్యె తేఁటి, తద్దయాశుగమయ్యెఁ దరుణికి గాడ్పు
కలికికి పుండరీకంబయ్యె తమ్మి, పొలఁతికి సురపొన్న పున్నాగమయ్యె
శరమయ్యెఁ జెలికి కొజ్జంగిపూనీరు, హంసేక్షణకు బర్హియయ్యెను నెమ్మి
యతివ కగ్నిశిఖాంకమయ్యెఁ గుంకుమము, సతికిఁ గప్రము ఘనసారమై యొప్పె
మఱియు గాటంపుటుమ్మలికెల్లబెలయ, తెఱవ మెల్లనె సోలి తెలివొందెసారె
హరహరయంచు రామాయంచుఁ జక్రి, ధరయంచు మకరకేతనకోకిలాని
లములదాడికి లోఁదలంకి పల్కుచును, గమకమై తద్దయు గాటమై మసని.
బెనఁగొను కినుకచే బిరబిరలేచి, ముసుగొని మేనిసొమ్ములు దీసివైచి
కులుకుగుబ్బలు వాడికొనగోళ్ల నెత్తు, రులు జాలువారంగ గ్రిచ్చద్రిచ్చుకొని
పొసఁగ దట్టఁపు మైలపుట్టంబుఁ గట్టి, నొసలఁ గస్తురిబొట్టు నూల్కొనఁబెట్టి
తలను వాసెనగట్టి తడయకకట్టి, బలుచీఁకటింటిలోపల నొకమూల
నిలఁబడి మూల్గుచు నెనలేనివెతలఁ, బొలయుచు నుసురంచుఁ బొరలుచునుండె.
ఆలోన వనికి వేటాడంగ నేఁగి, వ్రాలనికడిమిమై వర్తిలుచున్న
రాజమాహేంద్రధరాతలాధీశుఁ, డాజగన్మోహనుఁడైన జితారింగి
చెలువాత్మఁదలఁచి కెంజివురువిల్కాని, ములికిమొత్తముల బాముల కోర్వలేక
కలఁగుచు రేయెల్లఁ గడపి వేకువను, తలకొను వేడ్క సత్త్వాఘన దరలి
దొరలగ్రిమునఁ జెల్మిదొరలమెలంగఁ, గరము పెల్లున భటోత్కరము జెలంగ
గడలసామరులు నల్గడల వర్తింప, పడగలవార్పును పడగమియింప
గములుగూడుకొ తురంగములపై నెక్కి, కొమరుఁబ్రాయఁపు రాచకొమరులు నడువ
వంతులనెక్కి మావంతులు మత్త, దండులపై మహోద్ధండత నలగఁ
బసిఁడిబెత్తపువారు బలసియిర్వంకఁ, బసనెసంగుచు బరాబరు లొనరింప
తురగరింఖాసముద్ధూతపరిభూతి, ధరణీపరాగంబు తపనునిగప్ప
భేరులు తుడుములు పెద్దబూరలును, వీరకాహళికలు విప్పుగా మొరయ
నాలపట్టెములు ముత్యాలవెల్లులును, జాలువాయరిగెలుఁ జామరంబులును
గొనియాడి గీలుడాకొన వెంటరాగ, నెనలేని బలుకీవి యొసఁగి నేతెంచి

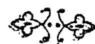
మణికేతనముల హేమనికేతనముల, గణికాగ్రమణుల ముక్తాహారమణుల
జవఘోటకముల నుజ్జ్వలహాటకముల, నవతోరణముల నున్నతవారణముల
వనజాలకముల కేవలజాలకముల, ఘనవితానముల సత్కవివితానముల
రాజమార్గముల నీరంధ్రదుర్గముల, వాజిశాలికల సువర్ణడోలికల
ససమసౌధముల దివ్యావరోధముల, ప్రసవవాటముల శుంభత్కవాటముల
భద్రవాద్యముల నేపథ్యచోద్యముల, శూద్రనాయకుల సత్క్షుద్రగాయకుల
నృపతనూభవుల నిర్ణిద్రవైభవుల, విపణిపద్ధతుల సంవృతబలోద్ధతుల
శ్రుతినాదముల విశ్రుతవినోదముల, క్షితిసురావళుల నంచితమహాకవుల
వివిధవర్తనుల బ్రవీణనర్తకుల, సవనధామముల యోషాలలామముల
సరిదనీకముల శశ్వత్తటాకముల, పరితపోధనుల భాస్వరవణిగ్జనుల
ననయంబుఁ గడుమనోహరలీల నెలసి, తనరారు తనరాజధాని సొత్తెంచి.
వందిమాగధులు కైవారముల్ సేయఁ, గ్రిందుగా నర్తకీగణము నర్తింపఁ
గలధౌతపాత్రలఁ గప్పురంబుటార, తులునించి పుణ్యవతుల్ నివాళింప
నెలరాల మేడల నిలిచి నాడెంపు, వలువల ముత్యాలసేసలు జల్ల
తోడర సోరణగండ్ల త్రోవల గాచి, పడతు లీక్షింపుచు భళిభళియనఁగ
నాగమోక్తముగ ధరామరోత్తములు, మూఁగియాశీర్వాదములు బొసరింప
నుడుగక నాగరు లుడుగరలిడుచు, బొడగనశుభతూర్యములు బిట్టుమొరయ
కొలువుకూటముసొచ్చి కొంతసేపచటఁ, గొలువుండి యెల్లఱ గొబ్బనబనిచి
యంతఃపురంబున కరుదెంచుటయును, జెంతల నుడిగెంపుఁజేడియల్ డాసి
తరలసంపఁగినూనె దలయంటె రాజు, తిలకంబునకు వధూతిలక మొకర్తు
నలువగాఁ గస్తురినలుగిడె నొక్క, తలిరాకుఁబోఁడి భూతలమహేంద్రునకు
కల్లయగంధామలకంబిడె నొక్క, కలికి నృపాలశేఖరుని యౌదలను
చాలుగొజ్జెఁగనీట జలకంబులార్చె, కలకంఠకంఠియొక్కతె నృపాగ్రణికి
తడియొత్తె నొక్కపుత్తడిబొమ్మ యొంటి. పడఁతుక వసుమతీపాలముఖ్యునకు
వలిపెమడుంగువల్వలు గట్టనిచ్చె, జలజలోచన యోర్తు సార్వభౌమునకు
కలపంబు మేనిండఁ గలయనలందె, పొలఁతిమిన్న యొకర్తు భూనాయకునకు
చేరి క్రొవ్విరిసరుల్ సిగఁజుట్టె నొక్క, వారిజేక్షణ ధరావరకుంజరునకు
నవరత్నమయభూషణము లలరించె, పువుబోఁడియోర్తు సొంపుగ మహీపతికి
పసిఁడిపళ్లెరమున భామినియోర్తు, రసిరసాన్నములిడె రాజన్యమణికి
యెంగిలివార్చ నీళ్లిడె నొకమోహ, నాంగి పొంగి మహీభృదవతంసమునకుఁ

సరసోక్తి మఱచితే గాన్పించు తేలి, మఱచితిమొక్క [illegible]
కప్పుడు ప్రభలేదె మొక్కకాంతాంతలామ, స్వప్నతరంబిప్పుడు [illegible] స్వప్నము.
అంతె నా ప్రాణనాథనాయకుండు, వంతనంబడి పొంగి వయ్యారి చేత
సరసించు బంగరుపూలు దోడిగి, మఱలిక చిత్తాగించి మఱిగాన్పించును
నటియించె తెలియున్న యంకురించినటు, [illegible]
గరుణగాని యిదియేమొ కాక తెల్పనేదు. [illegible]
మెల్లనె యొద్ద రప్పించి [illegible]
నేంతరో తలగ్రొప్పి నిన్ను నేమి. [illegible]
దెలుపుమా పట్టి [illegible]
నీమాటకెప్పిన నీయాజ్ఞ మిగుల. [illegible]
దోయిలుగ [illegible] పుష్పగుచ్ఛములు, [illegible]
తలఁపున మెలఁగును [illegible]
లగు హంసతూలికాతల్పముల్ విడిచి, [illegible]
చీనిచీనాంబర శ్రేణు లుండఁగను, [illegible]
తోడవులు సడలించి తోరంపు మేను, బడల వెన్నెలపసం బొల్పనేల
చిలుకబోదలను మచ్చికఁ జేసి యున్న, చిలుకపలుకుల చెప్పనేమిటికి
నెమ్మికూటువల నెమ్మికై గూడబెట్టి, నెమ్మితో నాటలు నేర్పనేమిటికి
పట్టి గాదుల కేలఁబట్టి యుంపార, పట్టిగా మాటలు నరపనేమిటికి
తెలిపిట్టగుముఁ జేరఁదీసి మేల్ బుద్ధి, తెలిపి మెల్లనె నడల్ దిద్దనేమిటికి
రాయంచగా సోయగంబలయఁ జెలంగి, రాయిడితోఁ మాఁగటు పొల్లం బూనేల
వెంపారి పలిజెలిపలిపాట నాడి. యింపుగా వీణె వాయింప నేమిటికి
తరుణి కొగ్రిమ్మిఁ జూచుపట్టున జూచి నోఁపల, నలఁతిఁ గ్రొమ్మొనాము మఱిగింపనేమి
గమ్మమవలచు చిక్కనిమంచిగంధ, మమరఁ జన్నుఁబాల నలఁద నేమిటికి
జిగిమించు క్రొత్త గొజ్జంగిపూసరములు, సొగసుగాఁ గ్రొమ్ముడిఁ జుట్ట నేమిటికి
కలికిరో చొక్కపుఁ గప్పురంబు గాంచి, చెలువార దమ్ములం బొసఁగ నేమిటికి
యిన్నాళ్ళవలె నాకు నెదురుగా వచ్చి, చిన్నారి నగవులు చెంగలింపంగ
పలుకుచు బలుకువాల్ కొనజూపు లలయఁ, బలుమరు పలపాఱఁ బలుక నేమిటికి
చెల్లంబో నీవర జేసి యిట్లున్న, తల్లడంబున నెట్లు తాళుదు నింక
కలనైన నే నిను గాదని మరుని, కలన నొందెకయింతి [illegible] కలదె
చిలుకలకొల్కి నీచిత్తం బెఱుంగ, తెలియనిల్లుడె సాక్షి తామరసాక్షి

జగమున నీవంటి సగసురా లెందుఁ, గనపడదని సారె కాత్మలోఁ దలఁతు
కలికి నీపాలిండ్లు గజనిమ్మపండ్లు, పొలఁతి నీకెమ్మోవి పూదేనెబావి
చాన నీనెమ్మోము జాబిల్లిగోము, మానిని నీకురుల్ మరునివాగురులు
వనిత నీనూగారు వలిదేటిబారు, వినుతాంగి నీబొమల్ వెడవింటికొమలు
చెలియ నీమీఁగాళ్లు చిన్నితాంబేళ్లు, మెలఁత నీమేసారు మేల్మిబంగారు
మమ్మ నీకెనయైనమగువ లేదెందు, మమ్మరసేయక మక్కువఁజూడు
వలరేని దాడికోర్వఁగఁజాల నింక, చెలిమితోఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి రక్షింపు
ముగుద నీకెమ్మోవి ముద్దొసంగినను, పగడంబులును మంచి పలుగెంపు లిత్తు
నతివ నీవేనలి యంటనిచ్చినను, ప్రతిలేని వేల్పుగారతనంబు లిత్తు
చెలువ నీచెక్కులు చేముట్టినపుడు, కళుమవజ్రపురాలు కానుక లిత్తు
ననబోఁడి నను‌ఁజూచి నవ్వినయపుడె, యనువొప్ప ముత్యాలహారంబు లిత్తు
కులుకుగుబ్బలు గోర గ్రువ్వనిచ్చినను, వలనొప్పఁ బలుజవాబంతుల నిత్తు
చలముమానవె యింక చక్కెరబొమ్మ, మొలకనవ్వులఁజూడు ముద్దులగుమ్మ
తాళఁజాలనుసుమ్మ తలిరులేఁగొమ్మ, మేలమేటికి లెమ్మ మిసుకుపూరెమ్మ
కామునేలింపవె కపురంపుదిమ్మ, వేమరు ననుఁబ్రోవు వెలలేని సొమ్మ
యనుచు మోహము నిల్పనలవిగాకున్న, ఘనతర మాణిక్యఘటిత కిరీట
చటులకాంతిచ్ఛటల్ జగతిపైఁ బర్వ, నిటలంబువంచి తన్వికి మ్రొక్కులిడినె.
అటుల మ్రొక్కిన నగ్గయాళిపాలంతి, పటుగతిఁ దనదు కాపట్యంబు నెఱప
నిదెయదనంచు లోనెంచి యించుకయుఁ, గొరుగక రాజన్యకుంజరుండులుక
నుసురుచు వేడినిట్టూర్పు నిగుడ్చి, మునుఁగు మెల్లనెతీసి మూల్గుచు నేలఁ
గేలూనుకొని లేచి క్రేఁగంటఁజూచి, వాలుఁగన్నులనీరు వరదలై పాఱ
గొడవలు బెరయ డగ్గుత్తికమీర, బుడిబుడి నెడయేడుపులు దోఁపఁ బలికె,
జననాథ వేటకుఁజని నీవరణ్య, మునన్నచోఁ బ్రొద్దువోక రాచిలుకఁ
గరముఁబూని బంగరుమేడమీఁద, నిరవుగాఁ గ్రీడించు నెడలఁ బ్రాతేయ
కరరేఖయోయనంగా దివినుండి, పరువడి నెకవెల్ల పార్వంబువచ్చి
చెంతవ్రాలినదానిఁ జేకొని మెలఁగు, నంతలో కడిదియొయ్యారంబుమీఱ
పారావతంబు నెపంబున నిటకు, సారంగధరుఁడు వేఁజనుదెంచి నన్ను
గనుఁగొని యత్యంతకామవికార, మున మేనెఱింగక ముదమునఁ బలికె
మొలకపుత్తడిబొమ్మ ముద్దులగుమ్మ, వలపుగొజ్జఁగిబంతి వన్నెలదొంతి
యామునేనుఁగగున్న యన్నులమిన్న, గోములనడుదీవి గుజ్జులేమావి

పూఁపవెన్నెలనిగ్గ పొగడపూమొగ్గ, కైపుమీరినసొమ్ము కడిఁదిరాకొమ్మ
సోయగంబులప్రోక సొగసులవాక, కాయజువిరిచిల్క కలికిరాచిల్క
నీరూపు నీయేపు నీముద్దుజూపు, నీరంగు నీయంగు నీమేల్ హొరంగు
నీయొప్పు నీచొప్పు నీజాణతనము, నేయన్నులకు నైన నిల నెన్నఁగలదె
వనిత నీకే జాలవలచితి నింక, ననవింటితులువ చే నలియంగనీక
నీకవుఁగిటఁ గూర్చి నేడు నన్ బ్రోవు, చేకొను పుణ్యంబు చెలిమిఁ గైకొనుము
రాకేందువదన శారదమందహాస, కోకిలకలవాణి కుందాభరదన
మదమధువ్రతవేణి మలయజామోద, మృదుమధురసల్లాప మృగరాజమధ్య
పరిపక్వబింబోష్ఠి పల్లవపాణి, ధరనిభోజ్జ్వలకంఠి తారకానఖర
లికుచవక్షోజ నాళీకపత్రాక్షి, ముకురకపోల జాంబూనదగాత్రి
కుసుమకోమలి హేమకుట్మలనాస, బిసబాహువల్లరి పృథుతరజఘన
భుజగరోమావళి పులిననితంబ, గజరాజగామిని కచ్ఛపప్రపద
కార్ముకభ్రూవల్లి కరభోరుకాండ, నిర్మలాభోగతూణీరోరుజంఘ
శ్రీకారకర్ణ సరిన్నిమ్ననాభి, కోకనదోల్లస త్కోమలచరణ
యనుచు నగ్గలపుమోహమునఁ బ్రార్థించు, చెనఁటిపైఁ గన్నెఱఁజేసి యిట్లంటి
నోరి దురాత్మ నాయొడయండు వనికి, దూరమేగు టెఱింగి త్రుళ్లునవచ్చి
పినతల్లియనక ముప్పిరిఁగొనుతమినిఁ, బెనఁగఁ జూచెదు ప్రొవ్వు పెల్లున నహహ
మానంబు ప్రాణంబు మనుజేంద్రుసొమ్ము, గానెంచి మెలఁగు నైఖరిదాన నేను
నీవంటితులువమానిసిఁ బొందఁగలనె, పోవు మూరకె కానిపోకలఁబోక
యనియదలించిన నడఁగక వాఁడు, ఘనతరకామాంధకారంబు దొట్టి
బలిమిఁ బైకొని బట్టి బాములఁ బెట్టి, కులుకుగుబ్బలం వాడికొనగోళ్లవ్రచ్చి
కాఁగలపనియెల్లఁ గడతేర్చి పిదప, నేఁగె సన్నకసన్న నింకేమిచెప్ప
పొదలుచుంజేకడంబున కద్దమేల, యిదె చూడుమంచుఁ బయ్యెద వాపి చూపి
కొమరుఁ దంటినవాఁడె కోడలనైతి, తమినింక నీవంట ధర్మంబుగాదు
రతిసుఖంబులఁ దేల్చు రత్నాంగికడకు, క్షితితలాధీశ వేంచేయు మూరకయె
యీవిధమెల్ల నీకెఱిఁగించుదాక, నోవసుధాధీశ నోర్చితి నింక
ననుఁజూడుమంచుఁ గ్రిన్నన ఱేనిచేతి, నునువాలు వెఱికి గొంతుకఁ జేర్చ నళికి
వనితకేల్ పట్టి యవ్వాల్ విడిపించు, కొని జననాథుఁ డక్కొమ్మ కిట్లనియె.
మెలఁతరో నాయాజ్ఞమీఱి నిన్నిట్లు, గలఁచిన కైలాటకానిఁ గుమారుఁ
డని మదిఁ గనికరం బరయక శిక్ష, యొనరించి నీమది యుడుకెల్లఁ దీర్తు

నాహా జగన్మోహనాంగి యిబ్బంగి, సాహసం బొనరింపంజనునె నీకిప్పుడు
నాయట్టి భూలోకనాథునిం జెంది, తోయజానన యింత దుఃఖింపనేల
రాజుపట్టపుటింతి రంభయన్మాట, యీజగంబునం బెద్దలెన్నంగా వినవె
నామహారాజ్యంబు నామణిద్రవ్య, హేమచామరహయానేకపాదికము
లెల్లను నీసెకావే పరికింప, చెల్లంబో నీయాజ్ఞ చెల్లుటలేదె
ననబోడి నీవు గిక్కునం గీడుబొదవ, నినుంబాసి క్షణమైన నేనోర్వంగలనె
వాండుచేసిన ద్రోహవర్తనంవాని, పొందియాచ్చెముగాక పొగలేల నీకు
వనజాక్షి ననుంజూడు వగపెల్ల వీడు, మని యూరడిలంబల్కి యప్పుడె శుద్ధాంత
మునకేంగి యొకయీరమున మేనుజేర్చి, మొనయు చింతాభరంబున వేగుచుండె.
అని నిరంతర సద్గుణావాలు పేర, ననవద్య దానవిద్యాలోలు పేర
శమన దుర్గర్వాపశమనుని పేరం, గమనీయగోరాజగమనుని పేర
తరుణేందురేఖావతంసుని పేర, నరిదైత్యకులతమోహంసుని పేర
సురవాహినీజటాజూటుని పేర, గురుతర శ్రుతికూటఘోటుని పేర
తపనీయశైల కోదండుని పేరం, దపనప్రతాపదోర్దండుని పేర
నగతనూజామనోనాథుని పేర, యుగపదాహ్వాత శత్రుయోధుని పేర
దూరితాఖిలఘోరదురితుని పేర, సారపుణ్యోదయచరితుని పేర
సింధురాజినదివ్యచేలుని పేర, బంధురామర లోకపాలుని పేర
భుజగకులేంద్రవిభూషణు పేర, సుజనదరిత్రతాశోషణు పేరం
బ్రతిదిన కైలాసభవనుని పేర, నతితరాఖిల జగదవనుని పేరం
బురహరు పేర శంభుని పేర భక్త, వరదుని పేర సర్వజ్ఞుని పేరం
జిరతరమోక్షలక్ష్మీప్రదు పేరం, గరుణాత్ము పేర శంకరు పేర సుగుణ
మహితుం డంచిత కూచిమంచివంశాబ్ధి, తుహినధాముండు బుధస్తుత్యచరిత్రుండు
ఘనయశోన్వితుండు గంగనమంత్రిమౌళి, తనయుండు తిమ్మసత్కవి రచియించి
తమినిడ్డ సారంగధరచరిత్రమున, నమరంగ నిది ప్రథమాశ్వాసమయ్యె.

శ్రీరస్తు.

సారంగధరచరిత్రము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీకర గుణసార చిరశుభాకార, భీకరరిపుమార పృథుతరోదార
కైలాసనిలయ శంకర మహాదేవ, నీలకంధర యీశ నిఖిలలోకేశ
యవధరింపుము వేడ్క నలరాజ రాజు, దవిలినవంత నంతటఁ గొల్వుకూట
మునకేఁగి మంత్రుల బుధుల దిగ్వరుల, జనవరులఁ జుట్టాల సంగడికాండ్ర
బనివడి రావించి భావంబులోన, నెనయు సంశయమున నింపుకడపవు
చింతించి చెప్పక చెల్లదటంచు, నంతటఁ దమకుఁ జిత్రాంగి చెల్లమిగఁ
జెప్పిన తెఱఁగెల్లఁ జెప్పి మీరిప్పు, డిప్పని కెద్ది వాగెఱఁగింపుఁ డనిన
వారలందఱుఁ దలవంచి యూరాడ, నేర కబ్బురపాటు నివ్వటిలంగఁ
గనవినరాని దుష్కర్మ మిదెట్టు, లనిన దోసముచెందుననుచు నొండొరుల
ముఖములు గనుఁగొంచు మొగిబహిర్దేశ, లిఖితచిత్రాకారలీలల నుండి
రందు నయార్ణవుం డను మంత్రితిలకుఁ, డందఱు వినంగ నిట్లనియె రాజునకు.
అవనీశ యిట్టిఘోరమగు పాతకంబు, దవిలి వాక్రువ్వను దలపంగఁ గూడ
దేజాతులందు ముందేకథలందు, నేజగంబునఁ జూడ నిట్టి దుర్వృత్తి
పరువడి దననీటు పచరింపులోన, ...
దలఁచిన దొలుతటి తప్పొ నో కాదొ, జలజాక్షి యూరకే సవతియీరసముఁ
గైకొని చంపింపఁ గల్లలు కూర్చెఁ, గాక యిమ్మాట నిక్కంబే యటన్న
గలికిచే నదియెల్ల గట్టిగా మీరు, దెలుసుకొన్నది గాదె తేట తెల్లమిగ
తులువలౌ దురుగ వా దొరబిడ్డ నెందుఁ, బలుకు లేమిటి కింకఁ బనిచెప్పె జుమ్మ
పండెనీసిరి చేటువాటిలెఁ గొలలు, నిండె నింటఁ గులంబు నీరుగావలసె
తలకొనె నపకీర్తి తప్పె ధర్మంబు, తలవంపులయ్యె నందఱిలోనఁ జాల
చులుకనైతోఁచె నిప్పోచె దొరతనము, పలచనయ్యెను వాసి పరిజ్ఞలడంగెఁ

గావున గొడుకకు కనికరపడక, భూవర పినతల్లిఁ బొందవిన ఖలునిఁ
గొడుకింతయును లేక ఘోరవ్రణంబుఁ, గదిసిన యంగభాగంబును బోల
ఖండించి తేజంబుఁగను మిట్టుగాక, దండించి పోఁబోలఁదలఁచితివేని
కడుజబ్బుపడుఁజుమ్ము కార్యంబులెల్ల, నిడుమ లంతంతకు నెడపక పొడవు
ననవిని మతిమంతుఁ డనుమంత్రితిలకుఁ, డనుపమనయశాలి యప్పుడిట్లనియె.
జననాథ యిదిశాస్త్రసమ్మతిగాదు, ధనముబోయిన మనస్తాపంబొదవిన
దనయుఁటఁ గానివర్తనమ్మొకటైన, ఘనులకు వెలిసేయఁగాదండ్రు బుధులు
పినతల్లులింద్లకుఁ బృథివి నెందైనఁ, జనవునఁ గొడుకులు చనుటేమితప్పు
తమతప్పు మగవారితలఁబెట్టి యుండ, గమున బొంకులుపల్కి కారింపఁజూతు
రతివల డెందంబులరసి కన్గొనఁగ, క్షితిలోన నేరికిఁ జెల్లదు సుమ్ము
మనెనుంచుటొక్కటి మరియాడుటొకటి, కదిసియొనర్చుటొక్కటి తొయ్యలులకు
కపటంబెకాని నిక్కంబింతలేదు, చపలనేత్రల నమ్మఁజనదు నృపాల
తనయునినైన సోదరునైన మఱియు, జనకునినైన ... ...
తిలకించిచూచుచోఁ దెఱవలకెల్ల, జిలజిల మరునిల్లు ... ...
హాసితోడ ద్రౌపది యాడదా మున్న, పరికింపనటులె యిప్పుడిత్తియు నతని
గొనబుగన్గొని పొందుఁగోరిన నియ్య, కొనక వచ్చుటఁజేసి కొఱకొఱబూనె
ఖండింపఁదలఁచి యీకల్లపుట్టించె, నొండెద్దియును గాదహో వివరింప
నొండుగొండెమెఱుంగ కుందదుగోల, బందుసేయదలంచె పడఁతియిట్లాడె.
నింతియొకాని యదింతియొకాని, వింత యింతయులేదు వినువానివలన
సారంగధర కృపాసంజ్ఞాతుఁడైన, సారంగధరుఁ డిట్టిజాడలవాఁడె
నెలఁదిబొంకుట గోడవేసినయట్లు, ... మగబొంకు దడిగట్టినట్లు
ననుమాట మును పెద్దలాడంగ వినవె, తనయునివలన నేతప్పును లేదు
వనితమాటలు వినివలపాఱఁ గన్న, తనయునిఁ జంపింపఁదలఁచెద వేని
కైకమాటకు రాముఁ గానలకనిచి, శోకార్తిచేఁ జాలనుస్రుక్కిన పంక్తి
రథుని తెఱంగున రాజేంద్ర నీవు, పృథుశోకములపాల బీతిలెదుసుమ్ము
నావిని పెద్దలందఱు మతిమంతు, నావినీతికి మెచ్చి యవునవు ననిరి
కార్యనిశ్చయబుద్ధి గలుఁగక భూప, వర్యుఁ డూరకె తలనంచుకయున్న
నారసికాగ్రణి యనుమానసరణి. యారసి నీతిజ్ఞుఁ డనుమంత్రి పలికె
మనుజవల్లభ మతిమంతుని బుద్ధి, వినఁదగుఁగాని ... యేల వలదు
ననబోఁడిమాటలు నమ్మికచేసి, తనయుని వధియింప ధర్మంబుగాదు

తగువారిఁ బనిచి యాకెనినడిగింపు, మగపడుఁ దన్వీఖంబంతయు నపుడు
మాటలనరుపవెంబడినె కర్ణంబు, తేటతెల్లంబుగాఁ దెలియంగవచ్చు
దుడుకుచేసితివేని దోసంబు వొరలు, చెడుఁబ్రయోజనమెల్ల సిద్ధంబునమ్మ
నావుఁడు వసుమతీనాయకుఁ డటులె, వేవేగఁ దద్దయు వెరవరులైన
పెగ్గడలఁ బనిచిన బిఱబిఱ వారు, జగతీవరాత్మజు సమ్ముఖంబునకుఁ
జనిన నాతఁడు గుండెఝల్లని వారిఁ, గనుఁగొని యడలుచు గద్గదకంఠుఁ
డైపల్కె నిపుడు మీరందఱు నిచటి, కేపని యెదలనూహించి వచ్చితిరి
తెలియఁజెప్పుఁడటన్న దిగ్గనవారు, పలికి రిట్లు పాణిపద్మముల్ మొగిచి
నరనాథతనయ నిన్న విభుండు వేట, కరిగినచో నీవు హాళిఁ జిత్రాంగి
లోగిలిఁజొచ్చి యాలోలాక్షి హాసాల, లోగివరాసక్తి లోగిలిగొనఁగ
నటీమతికేలికి నర్థించుటయును, తెఱవ యించుకయైనఁ దెఱవిడకున్న
సారసశరశరాసారసంఘాత, భూరివ్యథాపరాభూతుఁడ నగుచు
బలిమి కౌఁగిటఁబట్టి బాములఁబెట్టి, తొలఁగినచ్చితటంచుఁ దొయ్యలి నొరసు
వెఱగుమీఱఁగ విన్నవించిన నతఁడు, కొఱకొఱతోడ నిన్గొంటుకని యనక
సమయింపఁబూని నిజంబుఁ గల్లయును గ్రిమ మొప్ప నిన్నడుగఁ బంచెనమ్మ
కలచందమెల్ల నిక్కంబుగ మాకు, దెలియఁజెప్పుమటన్న ధృతిచెడి యోన
మత్సవాయ చలంబుమానక యెంత, దుశ్శీలమున కింతి దొరకొనెనంచు
శృతియుగళంబు మూసికొనియె కొమరుఁ, డతిమ్రుమోక్తుల నిట్టులనియె వారలకు.
వినుఁడయ్యలార నావిన్నపం బిపుడు, జనపతి వేటకుఁ జన్నపిమ్మటను
నాతోడిరాజనందను లెందఱొచ్చి, ప్రీతినాటలకునై పిలిచిన నరిగి
బారావతంబులఁ బందెంబునరసి, తారాపథమునకుఁ దమకంబుతోడ
నెగయనైచిన దద్ద యేపున నేఁగి, మగుడక నాచేతి మశకరిపులును
చిత్రాంగి నగరుఁజొచ్చిన నప్పయోజ, పత్రాక్షి యాపుల్గుఁబట్టి దామటయుం
పినతల్లియని మదిఁ బెద్దయునమ్మి, చనువున నచటికిఁ జనిననయ్యమ్మ
వలపాఱ ననుఁజూచి వలరాచపనికిఁ, బిలిచినఁ గాదని పెనఁగినచ్చటయు
నాతప్పు నీమీఁద నట్టొనరించి, జేతులఁ గాళ్ళను జెలపింతుననుచు
కినుకతోఁబలికిన గిజగిజలాడు, కొనుచు నింటికివచ్చి కొంకుచునుంటి
తల్లి నాపైనట్టి తప్పిడినపుడు, చెల్లించి విభుఁడది చెవిఁబెట్టినపుడు
నేనెఱుంగనటంచు నేమముల్ వలుక, మానిపోవునె రిత్తమాట లేమిటికి
తెఱవమాటలకు ధాత్రీవిభుఁ డలిగి, యరుగఁబంచిన నేమి యనఁగలవాఁడ

భూతలేశ్వరుఁడ నఁ బోచు దైవంబు, మాతల్లిరత్నాంగిమారు చిత్రాంగి
యని డెందమున ననయంబు భావింతు, వినుఁ డిందులకుఁ ఖరద్వేషియె సాక్షి.
జగతీతలం బెల్ల శాసించురాజు, తగవు దప్పక ధర్మతత్పరుం డగుచు
తిరమొప్ప దేవభూదేవతాగ్రమునఁ, బరిశోధనము చేసి పట్టి గట్టిగను
తప్పు గల్గినచోట దండించుమనుడు, తప్పక శుభములు దలకొనుననుడు
దిటముగా మఱల నత్తైలనెయ్యడిగి, పటుగతి నిజ మెల్లఁ బరికింపనుడు
పొందు మీరని వస్త్రభూషణావళులు, దండుగా నొసఁగి పుత్తెంచిన వారు
ధరణీశుకడ కేఁగి తమకు సారంగ, ధరుఁడు జెప్పినరీతి తప్పకఁ జెప్పి
యధిప కుమారునం దరమరదలఁచి, వనియింపఁగూడ దన్యాయినే మఱల
గట్టిగా బెదరించి కల్లయు నిజముఁ, బట్టఁబోలుననటన్న పార్థివేశ్వరుఁడు
మంచిది మీ రన్నమాట చొప్పనవె, కొంచక మతియును నక్కోమలిఁ దెలుసు
కొందము రఁడని గొబ్బున వారి, నంద ఱదుర్కొని యట కేఁగుటయును.
కనుఁగొని చిత్రాంగి గద్దియడిగ్గి, కనుదోయికొనల వెక్కసముగఁ జాలు
కొను వేడికన్నీరు గోళ్లమీటుచును, తనువ్రణాంక ముగ్ధయుఁబోలె మేలి
ముసుఁగు చక్కఁగఁదాల్చి, మోమరవంచి, పసిఁడికంబమునీడ బాగుగ నిలిచి
యున్నఁ గన్గొని పెద్దలుమ్మడినప్పు, డన్నిలవేణి కిట్లని వచియించి
రమ్మరో నిన్న మీయండకుఁ బారు, వమ్మనెపంబున వచ్చి సోయగము
దైవార సారంగధరుఁడు కామార్తి, ...
... ... జేయ వే మిమునంటి చెయినట్టి దుండ
గముచేసి నీరాజుగారితో మీర, లమితాగ్రహస్ఫూర్తి నాడితి రనుచు
కినుకతోఁ బతి వానికేవకు మమ్ముఁ, బనిచిన నేఁగి యేర్పాటుగాఁ దెలపి
వచ్చితిమనుచుఁ దద్వాక్యముల్ పూస గుచ్చినరీతి నక్కొమ్మకుఁ దెలిపి
వనిత యక్కొమరునివలన దోసంబుఁ, గనుఁగొన నింతయుఁ గనరాదు నీవు
నిజముగా విప్రసన్నిధి నున్నమాట, గజిబిజి సేయక గట్టిగాఁ బల్కు
దబ్బరలాడిన దైవంబు నిన్ను, గొబ్బున నిడుమలఁ గుడిపింపుఁజుమ్ము
కొమరునిపై వట్టి గొడవలు బెట్టి, సమయింపఁదలఁచుట చనదు ...
... యతోధర్మస్తతోజయం బనియు, తలఁచిచూడఁగ నానృతాత్పాతకంప
రమ్మనియును బల్కు క్రమములు వినవె, కొమ్మరో నీవు గన్గొనని శాస్త్రములుఁ
గలవె యటన్న నక్కలికి లోనులికి, యలుకమీరఁగ వసంతాగమారంభ
లలితరసాల పల్లవరసాస్వాద, కలనాకపాయిత కంఠసోత్కంఠ

కలకంఠకులవధూకాకలీధ్వనులు, నెలుగెత్తి యేడ్చుచు నృపున కిట్లనియె.
ఓరాజ నన్నింత యుడికింపనేల, గారాబుకొమరునిఁ గాదనలేక
యూరెల్లఁ గూర్చి యనయో రట్టుసేయ, మేగయె నంతల మిడికెదు దాని
తలవంపులయ్యె నందఱిలోన సిగ్గు, దొలఁగె మానంబెల్ల ధూళిపడంగె
మానహీనంబైన మానిని బ్రతుకు, మానవేశ్వర యంతమాత్రి మూహింపు
చెల్లంబొ నేఁడు నాచెంత నీకింత, యెల్లిదమైతోఁచె యిటులఁ బల్కెదరు
కతకుకాళ్లను మఱి కడవకుఁ జెవులు, వెతకఁ జూచెద నిఁక నెందఱిలోన
గన్నులు చల్లఁగాఁ గనుఁగొను మిపుడు, పన్నుగా మఱియొక్కపాలి యటంచు
గద్యాన కరిమురిఁ గాల్గదిర్చుచును, గయ్యాళి పయ్యెదఁ గడకొత్తివైచి
పులిగోళ్లు గ్రమ్మెడు పొగడు సిబ్బెంపు, వలిగుబ్బగవమీఁది వ్రయ్యలు జూపె
చూపిన దలలువంచుకొని యందఱును, హాపరమేశ్వరా యంచు నున్నంత
నిదియును దబ్బరయే చూడుఁడంచు, ముదిత దుప్పటిఁ దెచ్చి ముందఱఁ బెట్టి
యగయంగ నివ్వల్వ యతనిదో నాదో, వెఱపొప్ప మీరెల్ల వివరించి చెప్పుఁ
డనుటయు నిఁక సంశయంబేల రండు, పనిలేదు తడయ నిప్పని కని నృపుఁడు
గొబ్బున నారిఁ బోఁడొక్కని సభకేఁగి, ప్రబ్బెడు కినుకతోఁ బ్రాజ్ఞులనెల్లఁ
బిలిపించి బలిమిమై పినతల్లిఁ గవయు, ఖలుని నేక్రియ శాస్తిగావింపవలయుఁ
దెలియఁ బల్కుఁడటన్న ధీమంతులెల్లఁ, బలికి రిట్లని మహీపతి యిట్టిఖలునఁ
బట్టి నట్టడవిలోపల మొఱయిడఁగఁ, గట్టి చేతులుకాళ్లు ఖండింపవలయు
ననివిన్నవించిన నట్లకావింపుఁ, డని యారెకులఁ బిల్చి యానతి యొసఁగి
భూమివల్లభుఁ డంతఃపురము సొత్తెంచి, వేమఱు దొసఁగుల వేఁగుచునుండె.
ఆయెడ ద్రోహులారైన జెత్తాంగిఁ, బాయక కన్గొన్న పాపంబు దొలఁగ
స్నానంబొనర్పఁ గ్రిన్నన నేఁగెననఁగ, బూర్వపశ్చిమమహాంబుధిఁ గ్రుంగె నినుఁడు
తగవుమాలి కుమారు దండింపఁగోరె, జగతీశుఁ డిదియెంత సాహసం బనుచుఁ
గనవచ్చు ఖేచరాంగనల మేచాయ, లన సంజకెంజాయ లలరారె మింట
కామాంధుఁడై కన్నుఁగానక భోగ, కామినికై పుత్రు ఖండింపఁదలఁచె
జననాథు నపకీర్తి జగములనిండె, ననఁ జీఁకటులు పర్వె నఖిలదిక్కులను
చెలిని గట్టిగ బాసచేయించి నిజము, తెలియకఁ గొమరు బాధింపరాదనుచు
ననిమిషుల్ మిను పెచ్చనందిడ్డ నిప్పు, తునియలన రిక్కలు దోఁచె నభమున
తన పేరివాఁడును దనవంశకరుఁడుఁ, దనుబోలు భువనసుందరుఁడును నైన
సారంగధరుని దుంచఁదలంచె దోస, కారియై నృపుఁడని ఘనతరక్రోధ

రసపూరితాస్యకై రవదోచెననఁగ, సాసఁగఁ దూఱుపు రెసఁ బోడమెఱుఁదుగ్రిండు
కూ్రరతఁ జిత్రాంగి కొడుకుఁ జంపింపఁ గోరెఁబో దనచేటు గోరంతయైన
గనవేరనను చు నగ్గలముగఁ బేరు, కొని నభోవాణి పక్కన నవ్వెననఁగ
జిడిపిచానలకెల్లఁ జేటొనఁగూర్చి, గడితమై జగమెల్లఁగప్పె వెన్నెలలు
తనమాట చెల్లెనిత్తఱినని యుబ్బి, కనుఁగొని చిత్రాంగికన్నులఁ బోలి
కలువలు దొగలు చెంగలువలు నల్ల, గలువలు వికసించెఁ గమలాకరముల
రూఢిమై దోషాకరుం డగురాజుఁ, జూడరాదని వీఁగుచొప్పునఁ బద్మ
నీసతి వదనమెత్తె మోడ్చుకొనియె, వేసరె చక్రముల్ నెతల బిట్టడలె
నపుడ రేకులు మహోగ్రాక్షుల్ నిగుడ, విపరీతగతి బయల్వెడలి వాటింపు
నడునెత్తిసికలు గీర్నామముల్ నలుపు, ముడివదులె డెందకామ్ములున మొలద్దు
కురుచదుద్దులు రాగికోరమీసములు, గొరకయీటెలు గండ్రగొడ్డండ్లు వంక
కత్తులు మొలనీలికాసెలు పేప, బెత్తులు నురెలు ముప్పిరితాళ్లు నల్ల
గొంగడులునుగల్గి గొర...బఱచి, పొంగుచు నరనాథుపుత్రుతో నగరు
జొచ్చిన వారలఁజూచి యక్కుమరుఁ, డచ్చెరుపాటూని హాయని సోలి
నిప్పుతొక్కినరీతి నిగ్గపైఁబడ్డ, చొప్పున వెతలనూర్పుచుఁ దనలోన
కటకట చలపట్టి కట్టడియగుచుఁ, గుటిలతఁ దల్లియుగ్గడపఁ జేర్చుటకు
తండ్రియు నింతైనదయలేక యిట్టి, వెండ్రుఁపుఁ బనికెట్లు వీఁగకనిలిచె
తగుమంత్రులును నీకుఁదగ దిదియనక, పగవారివలెఁ జూచె బాల్యశిరహహ
ధర్మమించుకయైన ధరణిపై లేక, నిర్మూలమగుట గాన్పించె నెల్లైన
మోసంబుఁజెందక ముందుముందుగను. వాసి యెచ్చటికైనఁ బరతెంచుచుడిఁగి
ప్రాణంబుగలిగిన బలుసాకులైన, బోణినేమ్రకతిని భువినుండవచ్చు
నను డెచెంగియు నే దహహా చేఁజిక్కి, బోనుపుడూలెడు పిట్టపోలిక నుంటి
పూనినకర్మంబు పొదివి యెందైన, బోనిచ్చునే నెత్తిపోకలు గాక
కర్మంబు దిప్పినకిరణి దిమ్మగక, బేర్మితో విధికైన బ్రిదెలిపోఁజను నె
వరికింప నాకీక పార్వతీవిభుఁడె, దరిగాక యన్యులెంతటివార లనుచు
దిటముఁగైకొనియున్న దివిరియక్కుమరు, నటచూచి తలవరు లడలుచు డాసి
వతిచేసి రాజునానతి యెఱింగించి, యతనిరతోఁ జెర్మక యానవాల్ చూపి
సిగపట్టి పెడమర్లచేతులు దిగిచి, బిగఁగట్టి లేజింకపిల్లను బోదలి
కొని పారుతెంచు కుఱ్ఱరములకరణిఁ, గొనిపోయి పురిచెంతఁ గూర్చుండఁబెట్టి
నడురేయి వనిలోన నఱకుడమనుచు, గడఁకతో వలగొని కాముక యుండి

రేవార్త వీనులనాలించి దద్ద, నెవ్వడి మూర్ఛమునింగి రత్నాంగి
మెల్లన తెలివొంది మిడుకుచు లేచి, తల్లడంబున గుండె దడదడలాడ
పెదవులుదడుపుచు పెంపెల్లఁ దూలి, వదనారవిందంబు వన్నియదఱఁగఁ
జాలి డెందములోనఁ జాలపెంపొంద, వాలుఁగన్నులనీరు వరదలై పాఱ
నడుగులు దడఁబడ హారముల్ వీడ, తొడవులుపడల పెందురుము జీరాడ
గడగడ నసమలేఁగౌను వడంక, నుడుఁగక బడిబడి నూర్పులునిగుడ
హాకుమార మనోభవాంచితాకార, నీకిట్టి నేడ్పాటు నేడు వాటిలెనె
యనుచు నత్యంతశోకాకాంత యగుచు, జననాథుపాలికిఁ జని యిట్లులనియె.
ధరణీశ నేడు నాతనయరత్నమును, నిరుపమసౌందర్యనిధిఁ జగనేల
మేలాలుపచరించు మేలాలు మదిని, గీలించుకొని చేడుగీ లించుకైన
నరయనేఱక చిక్కి యక్కట పెక్కు, వెరవులవును గొడ్డు వీఁగికన్నట్టి
కొమరుని నురుపుణ్యగుణవయోనిధిని, విమలాత్మ నురుము గావింపఁ బూనుదురె
పుడమిలో మును నొరలీ భోగకాముల, నిడుకొన్నవారు లేరే వారలెందుఁ
దొడవులుఁ జీరెలుఁ దొడుకులు నూళ్లు, విడిముడియును గందవీటికాదులును
కడునొసంగిరి గాక కట్టడులగుచుఁ, గొడుకులఁ బోకార్చుకొనిరె యీరీతి
పురహరువరమునఁ బుట్టినవాఁడు, పరసతీవిముఖుఁడై పరగెడువాఁడు
చెల్లఁబో యితఁడెట్లు చెనఁటియై సవతి, తల్లితోఁ బెనఁగొనఁదలఁచె డెందమున
పినతల్లులిండ్లకుఁ బ్రథివిసెండైనఁ, జనువున గొడుకులు చనుటనేరంబె
చూపోపఁజాల కిజ్జూటుకత్తియరొ, పాపనిపై నట్టిపాపంబుఁ గట్టె
కామాంధుఁడవుగాన కానక నీవు, ప్రేమమీఁడెమ కన్నబిడ్డనిమీఁగ
క్షితిలోనఁ జేతనాచేతనజ్ఞాన, మతికాముకుల కొందు నాత్మలోఁగలదె
తరుణిపెట్టినమందు తలకెక్కి యందు, నిరవుగా నీయెడలెఱుఁగవు నీవు
పొలఁతిమాటకుఁ బుత్త్రిఁ బొలయించెదేని, పలుతెఱంగుల శపింపరె నిన్ను జనులు
నిందయుఁ బాపంబు నిజకులాత్యయముఁ, జెందదేటికి సాహసించి యిబ్భంగి
సకలదిగంతరాజద్రాజపంస, దకలంకలీలానిరంతరోల్లసిత
సితకీర్తిచంద్రికాంచితుఁడవై వినఁగ, గతినొప్పు నీవివేకం బెందువోయె
వనిత లేఁబజివేలు వత్తురు గాని, తనయుఁడు గల్గుటెంతయు దుర్లభంబు
వలువదిప్పని మహీవర నాదుమనవి, తలఁపుననిడి వేగ తనయుని మనుపు
కొడుకున్న నొకకొంత కాకుచేయించి, కాఁక మమ్మునుప్రోలుగడపి పుత్తెంచు
కొడుకును నేనును కోడలుంగూడి, పుడమి నెచ్చటనైనఁ బోయియుండెదము

చాలించు పంతంబు సైరించు తప్పు, చాలు మాకీ భూమిసామ్రాజ్యపదవి
యని వేడుకొనిన రత్నాంగిఁ దలంచి, మనుజేశుఁ డేమియు మాటాడకుండె.
అటులున్నఁ జూచి రత్నాంగి డెందమునఁ, గటకటఁబడి యహో కార్యంబు దప్పె
దిటముగా పిడుగు మొత్తినరీతి నితఁడు, కటికెతనంబూని కదలకున్నాఁడు
దరి యెవ్వరింక నిద్ధాత్రి నిదిమాన్ప, హరహర కఠినాత్ము లధిపతు లెన్న
తనయునినైన సోదరునైన బంధు, జనునైన దమునన్న జనకునినైన
మానక రాజ్యాభిమానంబుఁ బూని, మానవేశాధముల్ మడియింపుచుందు రి
భువిలోన రాజ్యాంతమున నరకంబు, ధ్రువమని స్మృతులు పొందుగఁ బల్కఁగాదె
కాపట్య మధికంబు కనికరంబిల్లె, కోపమెక్కువ శాంతగుణము కొఱంత
చాంచల్యమురవు హింసాబుద్ధిఘనము, వంచకత్వము పెల్లు వర్తనల్ సున్న
చలముదట్టము సత్యశౌచముల్ కల్ల, నిలుకడ నాస్తి దుర్నీతి గాటంబు
పరధనాపేక్ష నిబ్బరము ఛీ యిట్టి, ధరణీశ్వరుల కేటి ధర్మమార్గములు
కొడుకు నెట్లు ప్రోచుకొనుటకై యెగ్గు, పడక చిత్రాంగినె ప్రార్థింపుటొప్పు
కార్యార్థికిఁ గతో గర్వమటంచు, నార్యులు దఱుచుగా నందురుగాదె
యనుచు సయ్యన నగ్గయాళిపాలిటికిఁ, జని వినయంబు మించఁగ నోలిఁ బలికె
సఖియరో చిత్రాంగి సారంగధరుఁడు, ప్రకటింప నీముద్దుపట్టియు కాదె
పాపనిపై యింతపంతంబుఁ బట్టి, కోపించి దండింపఁ గూడునె నీకు
తనయు లొక్కొక్కవేళ తప్పుచేసినను, కినిసి తల్లులువారిఁ గెడపఁ బూనుదురె
పినతల్లి వేదనో పినతల్లివనుచుఁ, జనవున నతఁడు నీసమ్ముఖమ్మునకు
బొడఁగనవచ్చిన బూమెలుపన్ని, కడురిత్త దోసఁగులు గట్టనాయంబె
తలఁపంగ నొకమహీధవు చెట్టఁబట్టి, నెలఁత నీవొకటియు నేనొక్కటియు నె
సవతిబిడ్డను బట్టి చంపించెననుచు, భువనంబులో నిందఁబొందుట మేలె
హంసగామిని లెస్స యాత్మఁ జింతించు, హింసకన్నను పాప మెందును గల్గ
దీరసం బెదలోన నిడక యివ్వేళ, గారాపు కొమరునిఁ గాచి రక్షించు
మని వేడుకొన నది యాకులతాడి, యనువున మ్రోఁగుచు నాపె కిట్లనియె.
సరిసరి యోబకా చాలుచాల్ మేలు, దొరసానివని నీటు నొరలఁ బల్కెదవు
రాచబిడ్డఁ డనుచు రమణి నీతనయుఁ, డెంచి తా మగనాళ్ల యిండ్లెల్ల దూరి
క్రొవ్వున బలిమిఁ గైకొని సిగ్గుగొన్న, నవ్వుచు గొదికి మిన్నకయుండవలెనె
కొమరుండు దెరువాట్లు గొట్టుచున్న, దమితోడ జనకుండు తగవులు చెప్ప
నన్నట్లు తనయుని యాగడాల్ గ్రమ్మ, తిన్నఁగా చక్కట్లు దిద్దఁ జూచెదవు

సింగారములకుప్ప చెలువు రీకొనుట, [illegible]
క్రియమెంప్పు నోరుల నేరము తెంకు [illegible]
ననుపమగుణశాలి నను [illegible]
జగముండగీదనజాలు తనూజ. [illegible]
పాలంతిరో తమపల్ల ఫులిపిల్లయనుచు. [illegible]
పాపనినునుుటి పాపము [illegible]
కొడుకునేరము లెప్పుకొనక [illegible]
పోపొమ్ము కోఱగానిపోకలు మాని. [illegible]
ననియదల్చుచు తూలినాక్షీర మిగుల, [illegible]
దరికొని నగల తత్తరపాటు [illegible]
పద నావదాగిన పసరంబుపాడ్కి, [illegible]
మీఁదఁబడ్డటుల నేమి యుఁబోఁచ కపటుఁ, [illegible]
పరిచారికలు వెంట బలసి యేతేర. [illegible]
చిగురుటాకులఁబోలు చేయినిముఱల. [illegible]
ముంగురుల్ చెదరి నెమ్మొగ మెల్లఁ గప్ప, [illegible]
గనుఁగవబాష్పముల్ కాల్వలై పారఁ. [illegible]
కోరియామనిగండుగోయిల గొల్చు, [illegible]
హా కుమార జగన్మోహనాకార, శ్రీకరగుణహార సింహపరాక్రమ
నలినబాంధవతేజ నవ్యమనోజ, చలితశత్రుసమాజ సత్యవిరాజ
జలరుహదళనేత్ర జనమతిపాత్ర, [illegible]
భూరిబలోద్దామ భూపలలామ, సారయశస్తోమ [illegible]
లోకసంస్తుత్యశీలుఁడవనఁదగిన, నీకిట్టి [illegible]
మునుకొని పెక్కునోములు నోమి నోమి, [illegible]
నెలలు తొమ్మిదియును నిండార మోచి, [illegible]
పుత్రరత్నము నెనుభూతమైనట్టి, [illegible]
నాముద్దుకుఱ్ఱఁడ ననుఁగన్నతండ్రి, [illegible]
కడలేని పుత్రశోకపయోధి నెట్లు, [illegible]
తండ్రి యియ్యాత్రిఁగుందఁగ ముందదేమొ, [illegible]
దైవంబు నిన్నింత తప్పనిక్షించి, [illegible]
[illegible]

చెల్లంబో కటకట శివుఁడును నేఁడు, కల్లరియై నిన్ను గావలేదయ్యొ
బాపురే దైవంబు పాపకర్ములకు, దాపగు ననుమాట తథ్యమైతోఁచె
సత్యంబుపదడయ్యొ సమసెధర్మంబు, నిత్యమయ్యెనుకల్ల నిలిచెపాపంబు
దైవంబుగురిదప్పె తప్పెకర్జంబు, భూవల్లభునిబుద్ధి పూరిమేసంగె
మునునోమినట్టి నోములబలం బిట్టు, లనుభవింపఁగనయ్యె నయ్యయో దీని
కేమిసేయుదు నింక నెవ్వరినందు, నేమిఁట యిట్టెత యెడఁబాపుకొందు
కొడుకు నాకంటె నెక్కుడుగఁ జిత్రాంగి, కడమాతృభావంబుగా నెన్నుకొనక
దుడుకుచేసితివి తుందుడుకయ్యె నీతి, యెడలని నీబుద్ధి యెక్కడబోయె
పరధన పరవధూ పరమనస్కులకు, పరికింప నిహమును బరమును గలదె
యని విలపించుచు యవనిపైఁ బొరలు, కొనుచు పెంధూళిబుగ్గింగుచు దూపగొనుచు
సొమ్మవోవుచుఁ దేరిచూచుచు లేచి, యుమ్మలింపుచు వెచ్చనూర్చుచునున్న
జనని నూరార్చుచు సారంగధరుఁడు, వినయంబుదైవార వెసనిట్టులనియె.
అమ్మరో చిత్రాంగినరయక ప్రీత్య, హమ్మ నీమారుగా నాత్మలోఁదలఁతు
నయ్యమనను జూచి యతిమనోజార్తి, నయ్యమ్మయనుచు డాయఁగరాఁగ బెనఁగి
కాదనివచ్చిన గాకచే నులికి, మేదినీశ్వరున కేమియొ విన్నవింప
నోజమాలిన రాజయో తునిమింపఁ, గాఁజూచి పెద్దలు గాదనరైరి
యింతియకాని మ కేమియు నెఱుఁగ, నంతకంతకుఁడె తథ్యంబొప్ప నెఱుఁగు
నిలఁ బురాకృతకర్మ మిటువలెఁ గుడువ, వలసెఁబో దీనికి వగవనేమిటికి
పాయని సుతశోకపారవశ్యమున, నాయమ్మ నీవుండ నాయమ్మటంచు
నిలువాసి సభకురా నెట్లువోసంగు, వలువ దూరకపొమ్ము వంతనువీడు
నాయనుంగులనెల్ల నాయట్ల చూడు, మేయెడ పతిభక్తి యెడలకయుండు
చిత్రాంగిపైఁ గిన్కసేయకు మిగుల, మైత్రివాటింపు మేమరకు ధర్మంబు
నృపతిఁ బోనాడకు నీతిపోవిడకు, మెపుడు నాకైకస్తి యెదలోన నిడకు
మనుచు కేల్గవమోడ్చి యడుగుల కొరగి, కనువోయి నశ్రులు గ్రిమ్మఁబల్కుటయు
హాయని ... ... పాయనివెతలఁ బొల్పడిలేచి కొడుకు
గ్రుచ్చి కవుంగిటఁగూర్చి దీవించి, వెచ్చనూర్చుచు బాష్పవిహ్వల యగుచు
చెక్కులుముద్దాడి శిరము మూర్కొనుచు, నక్కుమారుఁ దలార్ల కప్పనజేసి
తొలఁగిపోవుచుఁ గాళ్లు తొట్రుపడంగ, నిలిచిచూచుచుఁ దూలి నేలవ్రాలుచును
కేప్రుం ... ..., భూపరియడలు ... యడంగి
యెట్టకేల కనూనయించి చేడియలు, పట్టియీడ్చుకపోవఁ బడఁతియట్ చేరి

ద్వితీయాశ్వాసము.

కొడుకు నైఖరు లెన్నుకొనుచు శోకాబ్ధి, నెడపక మునుఁగుచు నీదుచు నుండె
నగరరక్షకు లంత నడురేయి య్యైన, దగకుమారుకు బంధముల వదల్చి
చెదరినకురులు వాసిగ సిగనైచి, కుదురుగా మొగలిరేకులు నిండదురిమి
నొసల కస్తురిబొట్టు నునుపారఁ బెట్టి, కొసరువెట్టక మేనఁ గుంకుమంబలఁది
యలరుసంపఁగిదండ యరుతఁగీలించి, పొలుపార తొడవులొప్పఁగ బొందుపఱచి
క్రొవ్వాడికత్తు లొక్కటత్రిప్పుకొనుచు, క్రొవ్వార నతనిఁదోడ్కొని యటుతరలి
వటపటీరరసాలవానీరసాల, పటకుటజాంకోలపనసతక్కోల
తాలతూలతమాలతతకృతమాల, మాలతీకురవకామలకహింతాల
మాలూరపురపిచుమందమందార, గాలవారలకర్ణికారభండీర
నారికేళాశోకనాగపున్నాగ, నారగలుంగచందనకుందపూగ
జంబూకదంబకాశ్వత్థకపిత్థ, జంబీగపాటలిచంపకాచ్చోట
కరవీరకేతకీకదళీలవంగ, సరలకీచకముఖక్ష్మారుహాన్వితము
శరభసైరిభఖడ్గశల్యభల్లూక, కరిశశగంధగ్వగండభేరుండ
రురుకురంగసృగాలగోతకవ్యాఘ్ర, హరిణగోలాంగూలహర్యక్షగవయ
సృమరశంబరకోకచీనగోకర్ణ, చమరగోహిషతరక్షుస్తబ్ధరోమ
రామభుజంగమార్జారాదినిఖిల, భీమవన్యమృగేంద్రబృందసంకులము
క్రికరధార్గ్వాఘాటకంకధూమ్రాట, బకచకోరకకోకపరభృతోలూక
కాకగృధ్రమయూరకలరవకీర, కాకోలహారితగరుడకపోత
కుకుభభరద్వాజకుక్కుటసారంగ, కృకవాకుటిట్టిభక్రుంజ్మరాశాది
వివిధగరుద్రథవిసరవిచిత్ర, రవనిరంతరసమాక్రాంతంబు నగుచు
దగుమహారణ్యమధ్యముజొచ్చి యచట, జిగిమించు నొకవధ్యశిలమీఁద నతని
నిలిపి మేతొడవులన్నియుదీసి యింక, దలఁపుము నీయిష్టదైవంబు నంచుఁ
బలికి ఖండింపనోపక కొంకుచున్న, తలవర్ల కాభూపతనయుండు పల్కె
వినుఁడన్నలార యివ్విధిఁ గొంకనేల, మనుజవల్లభుపంపు మఱలింపఁ దరమె
మీరునాకును నేనుమీకును దప్పి, నారముగామొ...... దైనఁగాని
నళినగర్భుఁడు మున్ను నాలలాటమున, వలనుగా వ్రాసినవ్రాత యిట్లుండె
మీరేమి సేతు రిమ్మెయి దైవఘటన, యీరీతినగుట కింకేల చింతింప
తలంపుము యిష్టదైవంబునంచు, బలికితి రహహ యిప్పగిది జంపింప
తల్లిదండ్రులెపూని తమిఁబంపునపుడు, చెల్లంబొ వారలఁ జింతింపనేల
ధర్మంబు ... ..., ధర్మదేవత నింక దలఁపనేమిటికి

యెల్లవిధంబుల నియ్యెడ నాకు, తల్లియు దండ్రియు ధర్మదేవతయు
దైవంబు గురుఁడు బాంధవుఁడు మిత్రుండు, కావ బ్రోవంగ ....
యని విహాయసకేశు నఖిలలోకేశు, వినిహతకీనాశు వృజినవినాశు
గౌరీమనోనాథు గంగాసనాథు, సారయశస్సాధు సాధితాసాధు
యతిమనోబ్జవిహారు నహిరాజహారు, వితతమహోదారు విబుధమందారు
........వాసు నిత్యవిలాసు, కలితగుణావాసు కరిచర్మవాసు
విమలధర్మనికాము వినమితకాము, సమదశత్రువిరాము జగదభిరాము
సదమలసల్లాపు చంద్రకలాపు, విదళితభవతాపు విగతపరితాపు
కరధృతసారంగు కరుణాంతరంగు, సరససద్గుణసంగు జలధినిషంగు
ఘను మహాదేవు శంకరు భక్తసులభు, దనమదిలోనిల్పి తలఁపుచునుండె
నపు డారకులు కత్తు లనువొప్ప నూరి, కృపలేక ....
కరచరణంబులు ఖండించినైవ, హరహర పరమేశ యంచు సతండు
బిగిచెడి కీలుదప్పిన పైఁడిబొమ్మ, పగిది దబ్బున నేలఁబడి సొమ్మఁగొనియె
తలవరు లతనిచందంబెల్ల నిలిచి, తెలిసిపోవుదమంచుఁ దివిరి........
........జేరి పొంచియున్నంతఁ, బదపడి యారాచపట్టి వే తెలిసి
కనువిచ్చి నలుగడల్ గనుఁగొని భీతి, పెనఁగొన డెందంబు పెల్లవియంగ
నెత్తురువరదలు నెమ్మెయి గ్రమ్మ, ...తెఅంగు చొప్పడఁజేయ
నిల బొమ్మరిలఁబడి యేడ్చుచు నొడలి, సలుపున నడలుచు జడిగొను తొరుగు
కన్నీరు సోనల కాల్వలైపారల, మన్ననవాలి వేమఱుఁ బొరల్కొనుచు
దైవంబుదూరుచు తల్లడింపుచును, జీవంబు లూడంగ శివశివా యనుచు
సొమ్మవోవుచు దేరిచూచుచు దూరె, యుమ్మలింపుచుఁ దద్ద యుసురుసురనుచు
హా తాత హా మాత హా జగన్నేత, యే తెఅంగుసనోర్తు నీయార్తి ననుచుఁ
దలవరులార వంతలకోర్వఁజాల, తలయు గొబ్బునవచ్చి తరగరే యనుచు
గారుబెబ్బులులార కడలేనిదాక, వీరఁ బైకొని వేగ మ్రింగరేయనుచు
బహుయాతనల గాసిబడఁజాల నింక, గహనానలము తూరి కాల్పవేయనుచు
చిత్రాంగి హాయెంత చేసితే యనుచు, ధాత్రీశు డెంతనిర్దయుఁడయ్యె ననుచు
తరులార గిరులార తాపసులార, కరులార హరులార గంధర్వులార
నరులార సురలార నాగేంద్రులార, కరుణమీరఁగ ననుఁగావరే యనుచు
పెగ్గడబిడ్డనిమాట భీరువోవిడుట, కగపడెఁబో ఫలంబని యెన్నుకొనుచు
దండగంబున నేఁటఁ దొలుబాముసంపు, ఖండించినాడనో గాక యాఘూర

దురవస్థ నేడు చెందు నె దీనికింకఁ. బరులనాడఁగ నేమిపనియనుకొంచు
మశకపిప్పిలికామాక్షికాక్రిములు, పిశితేచ్ఛఁబొదవిన బిట్టుగాసిలుచు
మృగఖగనివహముల్ మెలఁగెడి చదులు, దగిలియాలించి యంతయదిగుల్ గొనుచు
కరపదహీనుఁడై కడుబహుళార్తి, ధరగుందు సారంగధరుఁడును బోలె.
కరపదహీనుఁడై కడుబహుళార్తి, ధరగుందు సారంగధరున కవ్వేళ
ఘనతరవర్షాభ్రగర్జాగభీర, నినదమై యశరీరి నెమ్మి నిట్లనియె.
నృపపుత్రి యివ్విధ నేటికి వగప, నిపుడు దొల్లిఁటిపాపమెల్ల భువితప్ప.
నేటికిదీయ తద్వృత్తాంతమెల్ల, తేటతెల్లంబుగఁ దెలిపెద వినుము
భువిని గోళాంబయక్ష బ్బురవరం బేలు, ధవళచంద్రుండను ధరణీతలేశుఁ
డనఘుఁ డాతనికి జయంత సుమంతు, లనెడు ప్రెగ్గడలిర్వు రలరొందుచుండు.
రందు సుమంతునం దఖిలభారంబుఁ, జెందించి పతి దయసేయుచున్నంత
నోర్వలేక జయంతుఁ డొకనాఁడు మిగుల, దుర్వృత్తి నలసుమంతునిఁ జంపఁదలఁచి
భువనసుందరియను భూపతిభోగ, కువలయేక్షణ దాసిఁగూర్చి సుమంతు
పావలాభోగింప పట్టెమంచంబు, క్రేవబెట్టించిన నృపతి యాలేమ
యింటికిఁజని పానుపెక్కి మోహంబు, దంటమాటలఁ గొంతతడవు గ్రీడించి
యొగగి తమ్ములనుర్విను మియంగఁ బోయి, దరినున్నపావలు తటుకునఁ జూచి
యరుదంది యివియేరవని యడుగుటయును, దరుణియంతయుభీతిఁ దలిమంబుడిగ్గి
నిలుచుండి యడుగుల నేలవ్రాయుచును, దలవంచుకొనియున్న ధరణిపుఁ డపుడె
కొలువున కరుదెంచి గొబ్బున పాదు, ... యంగ నచటి
నెఱవాదులనుజూచి నెరవుఁగా మీఱ, లెటేఁగింపుఁ డీపావ లెవ్వరివనిన
తలలువంచుకొని యందఱు నూఱకొన్నఁ, దలవరియొకఁడు మంతినమున నత్తె.
అంగిల్లఁదెలిపిన రపరవల్ నిగుడ, చెంగటి బుధులనీక్షించి యవ్విధము
దెలియఁజెప్పి విభుండు దీనిశాస్త్రి, గలదన్న వారలు కడఁకతో నట్టి
ఖలుని నట్టడవిలోఁ గాళ్లుఁజేతులును, జెలపింపవగునంచుఁ జెప్పిన నటులె
చేయింపఁబనిచి యాచెలువను నూతిఁ, దోయించెనట సుమంతుని దలనరులు
కరచరణంబులు ఖండించినైన, నిరపరాధిని నన్ను నిర్దయ నిట్లు
దునిమింపఁజేసిన తులువ ......, తునిమింపఁబడుగాక దొసఁగుల నడలి
యనుచు శాపంబీయ యతితరవ్యసల, మునిఁగి యాతఁడు ప్రాణముల వీడుకొనియె.
అలజయంతుఁడవు నీ వాసుమంతుండుఁ, దలఁప రాజను హేంద్ర ధరణీవల్లభుఁడు
కావున దొంటిదుష్కృతము మీవిప్ప, డీవిధంబున భుజియించితి వింకఁ

జెచ్చెర నీకును సిద్ధపదంబు, విచ్చలవిడి నబ్బు వెఱవకు మనుచుఁ
దెలిపి యప్పుడు ధర్మదేవత చనినఁ, దలఁపున నారాజతనయుఁ డొక్కింత
దిటమూనియుండె నత్తెఱఁగెల్ల రాజ, భటులాలకించి లోపలుమరు వగచి
కటకట నృపుఁ డింతకట్టడి యగుచు, మఱుమాయలాడ్డియు మాటనుపట్టి
కల్లనిజంబులు కనుఁగొనలేక, బల్లిదుండగు కన్నపట్టిఁ ద్రుంపించె
భూమిలో రాజ్యవిభూతిమంతులకుఁ, గామాంధులకు వివేకం బెందుఁగలదె
యనియనుకొనుచు గ్రిచ్చరమహావన, మునకేఁగి యొకయూరమున నుండి రంత
వనభూమి నట్టువలెవనరు భూరమణ, తనయుని యార్తనాదం బాలకించి
దరినొక్క గిరిగుహాంతరమున యోగ, పరణిగ్రీడించు నిశ్చలతపోధనుఁడు
మీననాథుండను మేటిసిద్ధుండు, మానితకారుణ్యమానసుం డగుచు
నిప్పు డీనడురేయి నెవ్వండొ త్రోవఁ, దప్పిన ట్టడవిలోఁ దలకొనియేడ్చు
చున్నవాఁ డత్తెఱం గొయ్యన తెలిసి, క్రిన్నన వత్తునుగాకని తలఁచి
పనిచి కెంజిగిసోగ............., దినుసుమీఱఁగఁ దద్ద డిందుగాఁజుట్టి
నింగినాదపుకొమ్ము...లాంతంబు, కెంగేల దొరపులు గిరిగొ......
పలువన్నియల యోగపట్టంబు దాల్చి, మొలను బెబ్బులితోలు మురువుఁగాఁగట్టి
మేలికొ్రందెలిబూది మేననలంది, లీల రుద్రాక్షమాలిక లెదనించి
పొడులయొడ్డాణంబు పొసఁగబిగించి, గడితంపు వెలిపట్టుకంథ పైఁగప్పి
వెడఁదలై కనుపట్టు వీనుల మంచి, కడిఁదిజాబిలిరాలకామాక్షులునిచి
చెలువంపుకకపాల చేతధరించి, గిలుకుపావ ... ...
యరుదెంచి రక్తసిక్తాంగుఁడై నేల, శిరమూనుకొని బిట్టుచెట్టల నలిఁగి
తునిగిన కాళ్లు చేతులుగల రాజ, తనయుని నీక్షించి తద్దయు వగచి
చెల్లరే తొగలనెచ్చెలికాని మేన, ... గమున మీరు
నతినుకుమారు నిట్లనుకంప లేక, వెతఁబెట్టె నెవరొ యివ్విధపాతకమున
కొడిఁగట్టుకొని యంచు నొయ్యన వాని, కడకు డగ్గఱఁబోయి కరుణతోఁ బలికె
న ... ..., గహనొర్వి...దుఃఖములఁ గుందెదవు
నీకిట్టిదుర్దశ నేడేల కలిగె, ప్రకటంబుగ నేఱుపఱపు మటన్న
తలయెత్తి వాల్గనుతామరల్ విచ్చి, నలుదిక్కులుం జూచి నగనాథసుతుఁడు
తనమ్రోలఁ గనుపట్టు తాపసప్రవరు, ఘనతేజుఁ జంద్రశేఖరనిభమూర్తిఁ
బెన్నిధానముఁగన్న పేదయువోలె, కన్నులపండువుగాఁ బొడఁగనియె.
అయ్య నీవెవ్వ రట్లనుకంపమెరయ, నెయ్యంబుతో మ్రోలనిలిచి వీనులకు

చల్లని నవసుధాసారంబు చిలుకు, మెల్లనిమాటల మేలౌ సుకుమార
నూరార్పఁబూనితి......నఙ్బ్రోవ, ...చాపుడవో
సిద్ధంబుగా భూప్రసిద్ధుండ వైన, సిద్ధుఁడవో నాకుఁజెప్పుము తండ్రి
నినుఁజూచినపుడె పూనినచెట్టలెల్లఁ, బోను ... ...
పుడమి ... ..., కడలేని యిటువంటికష్టి రాఁద గుసె
సరలోకమందార నాతెఱం గెల్లఁ, బరికించి వినుడగ ... ...
ననఘాత్మ రాజరాజను రాజవరుని, తనయుఁడ సారంగధరుఁ.డనువాఁడ
పినతల్లియింటికి ప్రేమతోఁ జనిన, వనిత కామార్తయైవచ్చి తన్గదియు
మనుచు డగ్గన గాదనుచుఁ గప్పించు, కొనివచ్చుటయు నింతి కోఱకోఱతో డ
తనతప్పు నామీఁద దవిలించి చెప్పి, కినుకపుట్టించిన గెరలి పిసాళి
నన్ను శ్రేఁడిటులోజమాలి కోయింప, ...
కరములరవములు కరము సంతాప, కరములై తీపెత్తి కారెయంబెనుప
నతితరవ్య ... ... నిలువ, ధృతిచాలదింక నుద్దీప్తకారుణ్య
వీక్షణంబె ... ... యోగి రాజరాజేంద్ర
కాకున్న ... కాయనష్టముగఁ, జేకొని యొకమందు చెప్పవే యనుచు
తనమొండిచేతులు దలమీఁదఁజేర్చు, కొని నమస్కృతు లొసంగుటయు...
నాఘను ... ...
హాగురు దేవ... ... ..., భోగి కియ్యాపదల్ బొదవునేయంచుఁ
గటకటనొంది డగ్గరి మేను నిమిరి, పటుమతి నారాచపట్టి నీక్షించి
వత్సనిమదినింక ... వత్సలుచార్వ ...
చావెందు కోటీరు పణిరాజహారు, కైలాసనిలయు శంకరు మహాదేవు
సకలలోకారాధ్యు శరణంబు నొంది, య ... ...
చేకుఱుఁ దొల్లి చేసినపాతకంబుఁ, జేకొని మొసవక చెల్ల దెవ్వారికి
నని యూగడిలఁబల్కి యాతని నెత్తు, కొని చని కల్పా ...
పరిమళమిళిత ... ..., పరిపాణసంభ్రమభ్రమరిదభ్రమర
విభ్రమభ్రమరికావిసరనిరంత, రభ్రాజమానవిరావసంకులము
జలజనాళాహ ... ..., కలనా ... ...
మధురస్వరోజ్జృంభమాణ నినాద, బధిరీకృతాఖిలప్రాణిజాలకము
ప్రియవియోగోద్భవాభీలదురంత, భయశోకు ... ...
మా ... ..., దీనవచోవృతదిక్తటంతరము

కేళీసమాసక్తి కిన్నర త్రిదశ, బాలాకుచాలిప్త భద్ర
...ర్దమాంకిత దేవ్యగంధస ..., నిర్దోషవినిర్మలనీరపూరితము
మకరకచ్ఛపశింశుమారకుళీర, శకులనక్రగ్రాహశాలూరముఖ్య
యాదఃకదంబవిహారసంఘట్ట, నోదితసాంద్రతరగోర్మి ...
మందగంధానిలమాలికోద్ధూత, సందీప్తశీకరాసారప్రసార
జాతితపరిషేచితాత్యంతమృదుల, శీతలసముపేతసికతాతలంబు
...నొక్కకొలను డాయఁగ జేరి యందు, దగవాని మేని రక్తంబెల్లఁ గడిగి
నీరార్చి కడుపార నీరుద్రావించి, కూరిమిఁ దానుండుగుహలోను జేర్చి
... ..., యున్న పాలాకలియుడుగ ద్రావించి
కరపదసంసిద్ధిఁ గావించుకొనుచు, సారదిమైఁ మదిదలంచుచునుండె నంత
... ..., రిక్కలు గనుమాసె రేయెండవాసె
తూరుపు ... తొగఱేఁడుజారె, జారులు వడిబారె జలజము...
శోగ ... ..., మొగిఁ దేట్లు కొలఁకుల మ్రోగె నత్తరిన
ముగురువేల్పులయిక్క మ్రొక్కుల ఱేఁడు, పగలింటిదొర శతబాబాలజోదు
జగముల... ... ..., మగువమేల్ తొగలేమమన్ననబాధ
మిన్నుమానికము ప్రామినుకులపెట్ట, వెన్నునివలకన్ను వేడివెలుంగు
పుడమివేల్పులనిచ్చ పూజలమెచ్చు పొడపుగుబ్బలిమీఁద పొడచూపెనంత
... ...
... ... నటమటనగుచుఁ గొల్వైయున్న భూమి
తలవరు బోడఁగాంచి తలవరుల్ దండ, ములుబెట్టి తొడవులు ముందఱఁబెట్టి
యాకాశ ... ...
... ... కొడుకుబోకడబెట్టుకొంటివటంచు
మిడికిన నతఁడు పట్టినయార్తితోడ, పుడమి దిగ్గనవ్రాలి పొగ ...
... ...
ప్రెగడలఁ జుట్టల పెద్దల బుధులఁ, దగువారిఁ గొనుచు నంతఃపురి కరిగి
యలుకతో బెదరించి యా... ... ...
గ్రిన్నన చిత్రాంగి రావించి యొసి, చెనఁటికాన నీచెడుజాడ లుడిగి
కలచంద మెల్ల నిక్కంబుగ ... ...
వలన నంతయుఁ దలవరు లాలకించి, తెలిపిచెప్పుడు మాకు తేటతెల్లమిగ
నకట పాతకురాల యాత్మనీ ... ...

పరికింపనేరక పలువనై వంశ, కరుఁడగు కొడుకుఁ బోకడఁబెట్టుకొంటి

ంచు బిట్టవలించియాడిన బిగువు, ...

... ... రవ్వలమారి యారాజున కనియె,

ఓనెఱ్ఱిరాజ నీయొరవుఁబట్టెపు, దేవిమాయ యొకింత తెలియంగ ...

... ... యలుకతోఁ బెద్దలనందఱఁ గూరి)

ననుదూఱఁజేయ డెందమున దలంచి, పనిపూని యదలించిపలికెద వహహ

వినువినుమద్దేవివిరసం...

... ... చనవున...

కులగూడకట్టి టక్కులుపన్ని యిట్టు, పరికించెగాక యేపట్టున నిక్కి

... ... డబ్బిన నిటువలె డబ్బంగవలయు

నడవిలోఁ దలవరులందఱు వినఁగ, నడలొంద వాకుచ్చె నట యశరీరి

యక్కడబల్కిన నయ్యభ్రవాణి, ...

ననిపూని పల్కెఁ నాకాశవాణి

జనులాలకించి యాశ్చర్యంబు నొందఁ, బలికె నిట్లని మహీపాల యికక్రూర

తలఁపున నిన్న , వలనుగా నతఁడు పార్శ్వములకై యిగ్గ

యాళిలోనగరు పిన్నమ్మ యటంచు, జాలనమ్మికతో

, రమణమనోజ ఘోరవ్యాఘ్రఁ జిక్కి

బలిమిఁ గైకొనిన నొప్పక యాతఁడిట్టి, కొల నాకు దవిలింప...

... ...

తనతప్పు వానిపై దవిలించి వాఁడి, కొనగోళ్ల తన గబ్బిగుబ్బలువ్రచ్చు

కొని నీకుఁజెప్పిన గొదుగకపట్టి,

బలికి మిన్నకయున్న పార్థివేశ్వరుఁడు, తలకొనియేడ్చుచు ధరణిమూర్ఛిల్లి

తెలివొంది కన్నులుదెఱచి కట్టెదుఱ,

చెయివేడి నిలుచున్న చిత్రాంగినలుక, దయివారనీక్షించి తరమి యిట్లనియె.

ఓసిపాతకురాల యోడక యిట్లు,

యామునను పొంగి యకట సద్ధర్మ

పరుఁడైన కొమరుని బాములఁబెట్టి, కరచరణంబులు ఖండింపఁజేసి

కులదీపకుండైన కొమరుని మరుని, గెలుచురూపసిని మిగిలిచివిడక నిన్ను

జూడనొల్లనటంచు నుక్కకనాని,

... ...

ముద్దులకొడుకును విద్యాపురాణి, నిద్దపుం బాసి పోఁ డింకేమి జెప్ప
గొదలేనివంతలఁ గుందుచు సొమ్మ,
బలవరింపుచు విధిం బదరిదూరుచును
బెదరిపలుకుచు డస్సి పెంపెల్లఁ దూలి,
వినయవిద్యాతంత్రి వెరవొప్పఁబలికె
ధరణీశ యీరీతి ధైర్యంబు వదలి,
గడచినపని కింతగాసిఁ బొందుచును, గొడవలనూరకే కుందనేమిటికి
యింతికై సుతు వధియింపరాదనుచు, యెంతచెప్పినగాని యెఱుఁగ
చెయ్యంగ గలదని చెప్పమా తెలియ
పురహరువరమున బొడమినవాఁడు, సరసగుణాఢ్యుఁడా సారంగధరుఁడు
మహిలోన నీవంటిమంత్రులు గలరె
నీబుద్ధిమును విననేరక బేల, నైబన్నిమొందితి నపకీర్తిఁ బడితి
వసుధపై నతఁడు నీవాక్యపద్ధతుల,
మసలకకొనితెచ్చి మందుమంత్రముల, వెస బాగుచేయించి విశ్వవిశ్వంభ
రాతలంబునకెల్ల రాయనిగాఁగ,
నని పురోహితబాంధవామాత్యభృత్యు,
దగిలియే తెంచె నాత్మజుఁ డున్నవనికి
యేతెంచి రుధిరసమీపమై భూత,
బాయక తునియలై పడియున్న కరప
నములు వీక్షించి నందనుఁడు లేకున్న, నమితశోకాకులస్వాంతుఁడై నేల
గొడవలనడలుచు కొడుకుబల్ నొప్పి
నెందుదూరెను చూడరేయంచు లేచి, క్రిందుగా వనమెల్లఁ గలయదిమ్మరు
వంతల పొంతల వల్లినికేత,
సందుల గొందుల జనుచుమహీజ, బృందంబుమాటున వెనసిరోయుచును
కరులార యతుకిన్నరులార రత్న, ధరులార బిల్ల
శాకరులార పుష్ప, తరులార తోడుమెకములార చెంచ
లలులార పాపతొయ్యలులార మాని, కులులార మాద్య
కానరే మా పుత్రు కమనీయగాత్రు
దీనజనాధీను దివిజోపమాను
గనరె మాసుకుమారు ఘనసుకుమారు. కనదమలాకారు కమలాకుమారు

నని విలపించుచు నసురసురనుచు
గంధమారమ్మ మాకందమా యింత
జాలమా గంధ మార్జాలమా నీకు
బదమా కుమారు షట్పదమా యటంచు,
నెడపక తనువున నేరులై పొరల
వనరుహారుచిరాస్య వనరుహాయనుచు, దనకు హా యింక నెద్ది తనకుహాయనుచు
బెదరుఁ గన్నులు మూయు పెదవులు
దలయూచు బెగ్గిలి దైనంబుమారు, బలుమారు నఱచేయి ఫాలంబు జేర్చు
హా రాజకులదీప యలఘుప్రతాప, ధీరసల్లాప భువనాతీత
జాతరూపాంబర జాతరూప
నయ్యయో చితాగ్నిగియను పెనుసతి, కియ్యెడ నిను బలియిడితిఁబో తండ్రి
యని మది నింతింతయనరాని వంత,
ధరణిపైఁ బొరలాడు తనయుద్దుకొడుకు
కరపదఖండముల్ కరము వేదనల, శిరమున నక్కౄన జేరుచుకొనుచు
నుడియించుదాక నెమ్మది నూరకుండి
కొదిగి తా మిన్నకయుండిన నేమి,
తపయాక నిను మున్నదరిగించి రాజు,
మఱియు నత్తిరిరాజు మాననివెతల, నురియతనంబేపె మొరలుచునుండె

కన్నులు చల్లఁగాఁ గనుఁగొనలేక, పన్నగా నడవులపాలు గావించి
గడలేని శోకాబ్ధి గడచుట యెట్లు
హాళిమై నిన్ను గయాళియైనట్టి,
సయ్యన నెందైనఁ జనుమని పోరిలు
వెలులగొట్టింపక వేఱేఁడి ననుచు,
నీవులేకున్న యీనిఖిలరాజ్యంబు, జీవనంబును రాచబిన్న లేమిటికి
నని దుఃఖమెడలింప నలవిగాకున్న,
బలుకోతుమడువున బడఁబోవునను
నోహోమహీనాథ యోరిమిలేక

జేకొదవయు లేక యెలమి మత్స్యేందుని,

గరపదసిద్ధియుఁ గాయసిద్ధియును, దొరకించుకొని యాసురుం డింత
నగరిపు నిభుఁడనై నగరిపాలించు

అట మీననాథమహాసిద్ధవరుఁడు, పటుమతి నలరాచపట్టిఁ జేపట్టి
పాలించి యొకమంచెపైనుంచి
. హాళినొందుచునుండి యంతట నతని
కరుఁడైన తనసముద్యత్ప్రభావము
సమపేతుఁగావించి సదమలహృదయు,
మఱియుఁ బెక్కుగ మణిమంత్రౌషధంబుల
కూరిమినరయుచు కొన్నివాసరము

గనుఁగొని వత్స నిన్నాఁచినవారి,
మనుకేందుప్రఁ డమ్మహామహులకు నెదురఁ
సంతోషబాష్పముల్ జలజలదొరుగ
నక్కునఁజేర్చి మేనంతయు నిమిరి,
నక్కట తనయని న్నరమర దలఁచి, టక్కరినై యుక్కడంపఁ జేయుటకు
నా పుణ్యమున మీననా , పాపయి నిన్నుజేపట్టి రక్షించె
నాతప్పు లెన్నక నాముద్దుకుఱ్ఱ, నీతల్లికై యిందునిలిచి నన్మనుపు
తనయునిగని నేలఁ దడయక వాప్రి
గుప్పన చెలిపొంది కొమరునిఁ బొదవి, చుప్పిరిగొను మోహమున బొక్కుమన్న
డమ్ముఁగుబిడ్డనికి నెయ్యమున నిట్లనియె
తనయుఁడ నిన్ను వీతనయుఁడ నగుచు, దునిమించినట్టి మత్తుని నన్ను మిగుల
నినుఁబాసి వర్తిపనేర నీవెంబ
డి నెవత్తునంచు నంటిన ప్రేమ వేడు, కొనుచున్న జనకుఁ గన్గొని
ధీరమని ఖలులు వర్తింతురుగాక

నాకె బుద్బుదములవంటి దేహంబు,
ప్రాణి కర్మానురూపంబున నఖిల. యోనులఁ బ్రభవింపుచుండునదం
సారెకు మునింగి వేసారుచు నుగక
యీషణత్రయముల నెడపక తగిలి, భీషణాంతశ్శత్రుబృందంబుఁ గూడి

విదితతత్త్వజ్ఞాన విద్యావిశేష,

సరసలీలావిరాజద్రాజకీర

పోతమాంభీలబర్హ్యాబ్భరభూజాత,

ధర్మిమాలావిహారోజ్జృంభమాణ,

దుత్తారముల కాసతోఁ జేరుకొను నె

దేవులతోఁగూడి దివిజేంద్రుఁ బోలి, భూవలయంబెల్లఁ బోషించుచునుండు

మని యూరడిలఁబలికి యాతని సెలవుఁ, గొని మీననాథుతోఁగూడి యథేచ్ఛ

జనులెల్ల నెలమి రాజ్యం బేలుచుండె

సారంగధరుఁడును జౌరంగి యనెడు, పేరువహించి సంప్రీతి

బద్ధుఁడై సుఖలీల బరిచరింపుచుండె.

అని యిట్లు శాలివాహనశకాబ్దంబు,

లగు సౌమ్యనామసంవత్సరమున, దగ మాఘబహుళసప్తమియును దివిజ

గురువాసరమునకు గొదలె నీభక్తి,

శంభునిపేర దాక్షాయణీమాన, సాంభోజతరుణమార్తాండునిపేర

శివునిపేర శశాంకశేఖరుపేర,

సకలంకకీర్తివిహారునిపేర, సకలవేదాండపిచండునిపేర

దీనజనావనదీక్షావిధాన, మానితకరుణాసముద్రునిపేర

పరమాత్మపేర తాపసజనస్తుత్య, చరితునిపేర విశ్వప్రభుపేర

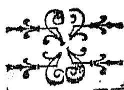
బుధజనాహ్లాదకాద్భుతమహాపుణ్య,

మహితుఁ డంచిత కూచిమంచివంశాబ్ధి,

తనయుండు తిమ్మసత్కవి రచియించి,

... ...

సంపూర్ణము.

అముద్రితాంధ్ర గ్రంథ సర్వస్వము

శ్రీః

సంపాదకులు,

కావ్యనిధి, శ్రీ చెలికాని లచ్చారావుగారు.

1	జాహ్నవీమాహాత్మ్యము (ఏనుఁగు లక్ష్మణకవి)		0	10	0
2	సీమంతినీకళ్యాణము (పెనుమళ్ల సోమన్నకవి)		0	10	0
3	విజయనందనవిలాసము (మంగళగిరి ఆనందకవి)		0	10	0
4	వాల్మీకిచరిత్రము (రఘునాథభూపాలుఁడు)		0	8	0
5	రంగనాథరామాయణము (కాచభూపతి, విఠలరాజు)		1	0	0
	శ్రీరంగమాహాత్మ్యము (కట్టా వరదరాజేంద్రకవి)		1	8	0
7	సారంగధరచరిత్రము (కూచిమంచి తిమ్మకవి)		0	12	0
8	చిత్రాడవేంకటేశ్వరశతకము (సంస్కృతము)		0	2	0
9	శ్రీమదనగోపాలశతకము	ఇవి నీతిబోధకములగు శతకములు.	0	2	0
10	మహిజామనోహరశతకము		0	2	0
11	వేంకటాచలనిలయశతకము		0	1	0
12	నమశ్శివాయశతకము		0	1	0

అముద్రితాంధ్రగ్రంథసర్వస్వము,

చిత్రాడ;

పీఠాపురంపోస్టు, గోదావరిజిల్లా.

శ్రీ రామవిలాస గ్రంథమాలిక.

—— నవలలు ——

1 ప్రభాతము	1	0	0	10 రత్నపురి	0	2	0
2 వినోదిని 1 వ భా.	0	12	0	11 మాయ	0	6	0
3 వినోదిని 2 వ భా.	0	12	0	12 చాందసుల్తాన	0	10	0
4 ప్రేమలత	0	8	0	13 చినరంగరావు	0	6	0
5 పరుసవేది	0	8	0	14 హర్షచరిత్రము 1 భా	0	8	0
6 మయసభ	0	10	0	15 పాణిగ్రహణము	0	1	0
7 అపూర్వప్రతిభ	0	10	0	16 సహృదయ	0	4	0
8 కాంచనమాల	0	3	0	17 తాతాజీవితము	1	0	0
9 రోహిణి	0	2	0	18 దోమరాజయుద్ధము	0	12	0

—— ఇతర గ్రంథములు ——

19 బద్దెనీతులు			0	4	0
20 స్త్రీనీతిపద్యరత్నావళి	...	...	0	4	0
21 రాయలరాజనీతి	...	...	0	4	0
22 విరోహామహాసంగ్రామము	...	...	0	2	0
23 కురంగము	...	...	0	1	0
24 గోషా	...	...	0	8	0
25 మల్లెమొగ్గ	...	...	0	1	0
26 ఓటరులకర్తవ్యము	...	...	0	2	0
27 విద్యానంతుని ధర్మములు	...	...	0	2	0
28 సంక్రాంతిపండిక (ఆంధ్రగ్రంథాలయ వార్షికోత్సవములు.)			1	0	0
29 ఆంధ్రపరిశోధక మహామండలిచరిత్ర & ముద్రితాముద్రితగ్రంథముల పట్టిక	...	...	0	8	0
30 హితవాది (విమర్శనము)	...	...	0	0	6
31 సంగీతవ్యాసములు	...	...	0	4	0
32 భగవద్గీతామృతబిందువు	...	...	0	4	0
33 చమత్కారరత్నావళి	...	...	0	4	0

వెలయువారు—కార్యదర్శి:— శ్రీ రామవిలాసగ్రంథమాల,

చిత్రాడ, పిఠాపురంపోస్టు, గోదావరిజిల్లా.